

Luettelo Turun akatemian professorien tieteellisten töiden käsikirjoituksista Turussa

Juha Isotalo

Tämä luettelo syntyi tarpeesta selvittää, mitä Turun akatemian professorien ja muun henkilökunnan tuottamia julkaisemattomia tieteellisiä käsikirjoituksia on löydettävissä turkulaisista arkistoista ja kirjastoista. Aikarajaus on akatemian Turun ajassa sen perustamisesta 1640 Turun paloon 1827. Tieteellisestä aineistosta on rajattu pois väitöskirjat, jotka ovat jo kattavasti saatavilla Kansalliskirjaston ylläpitämässä [Doria-julkaisuarkistossa](#). Samoin rajattiin pois professorien kirjeenvaihdosta löytyvä tieteellinen keskustelu. Kirjeaineistoa on turkulaisissa arkistoissa niin paljon, että sen kartoittaminen vaatisi oman projektinsa. Kirjeenvaihtoa on erityisesti Åbo Akademin kirjaston [käsikirjoituskokoelmassa](#).

Tämän työn tarkoituksena on nostaa esiin mielenkiintoisia käsikirjoituksia jatkotutkimusta ja digitoitua varten. Porthan-Seuralla on tähän tarkoitukseen olemassa julkaisusarja *Scrinium*, joka julkaisee digitoituna painetun kirjan aikakaudelta säilyneitä merkittäviä tutkimukseen, tieteeseen ja akateemiseen elämään liittyviä käsikirjoituksia. Luettelo julkaistaan *Auraicassa*, jotta tieto kartoitetusta käsikirjoitusaineistosta leviäisi laajasti eri alojen tutkijoille.

Käsikirjoitukset on esitelty raportissa seuraavalla tavalla: Käsikirjoituksista on valokuva ensimmäiseltä sivulta ja sen lisäksi joko sitä edeltävältä nimiösivulta tai sisältöä kuvaavalta sisäisivulta. Valokuvia seuraa lyhyt kuvaus sisällöstä ja kielestä sekä maininta samasta kokoelmasta mahdollisesti löytyvistä muista tieteellisistä käsikirjoituksista tai muusta kontekstualisoivasta aineistosta. Sisällysluettelon otsikoinnissa ja aineiston esittelystä on lainattu aineiston kuvausta ja numerointia, mikäli sellaiset löytyvät tutkimuskirjallisuudesta, aineiston omasta luettelosta tai käsikirjoituksen ohesta.

Luettelo esittelee nimenomaan Turussa sijaitsevia käsikirjoituksia. Turkulaisissa kirjastoissa ja arkistoissa säilytettävä Turun akatemiaan liittyvä tieteellinen käsikirjoitusaineisto on toistaiseksi ollut vähällä tutkimuskäytöllä. Käsikirjoituksia samojen aiheiden luennoilta löytyy myös muualta Suomesta. Esimerkiksi Henrik Gabriel Porthanin luentojen luentomuistiinpanoista on olemassa toisia versioita ja Porthanin *Opera Omnia*ssa julkaistut muistiinpanot perustuvat käsikirjoituksiin, jotka eivät sijaitse Turussa. Porthanin luentojen luokittelussa on käytetty apuna Inkeri Kinnarin artikkelia *Hyödyllisiä ja mie-*

lekkäitä oppeja kotiin vietäväksi. H. G. Porthanin väitösteesit ja akateeminen kasvatus (Kinnari 2012).

Luettelon aineistot ovat neljästä turkulaisesta kirjastosta ja arkistosta: Turun yliopiston ja Åbo Akademin kirjastojen käsikirjoituskokoelmista, Turun kaupunginkirjaston vanhasta kokoelmasta ja Kansallisarkiston Turun kokoelmasta. Kaikkiin turkulaisiin julkisiin arkistoihin ei ole ollut pääsyä tämän luettelon koonnin puitteissa. Työskentelyjaksona keväällä 2024 Turun museokeskuksen (nyk. Turun kaupunginmuseo) kokoelma oli suljettuna käytöstä ja sen käsikirjoituskokoelma tutkimusjakson ajalta digitoimatta. Kattavan kuvan muodostamiseksi Turussa sijaitsevissa Turun akatemian aikaisista professorien ja muun henkilöstön tieteellisistä käsikirjoituksista museokeskuksen kokoelman läpikäynti olisi tärkeää kokoelman jälleen avautuessa tutkijoille.

Luettelon laatija haluaa kiittää Åbo Akademin kirjaston, Turun yliopiston kirjaston, Turun kaupunginkirjaston ja Kansallisarkiston Turun toimipisteen työntekijöitä ystävällisestä ja asiantuntevasta avusta näiden käsikirjoitusten etsimisessä ja tutkimuksen mahdollistamisesta sekä Porthan-Seuraa ja Tiedekustantajien liittoa tämän työn rahoittamisesta. Erityiskiitokset Sakari Suomiselle korjauksista lääketieteen sanastoon ja Katariina Lehdolle korjauksista kieliasuun. Luettelon valokuvat ovat allekirjoittaneen ottamat.

Juha Isotalo, FM

Väitöskirjatutkija, kulttuurihistoria, Turun yliopisto

jlaiso [apud] utu.fi

Luettelo Turun akatemian professorien tieteellisten töiden käsikirjoituksista Turussa**Sisällys**

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma	114
Akademiska föreläsningar ser. A	115
Af Schultén	131
Gezelius, Johannes D. Y.	134
Melartin, Erik Gabriel	135
Turun yliopiston kirjaston käsikirjoituskokoelma	139
6.5.1. Luentomuistiinpanot	140
6.5.2. Esitelmät, tutkielmat, kopioidut oppikirjat, ym.	142
Turun kaupunginkirjaston vanhan kokoelman käsikirjoitukset	144
Vanha kokoelma	145
Kansallisarkiston Turun kokoelma	148
Adolf Lindmanin arkisto	149

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Kuvauslupa omaan käyttöön vapaa. Julkaisukäyttöön kuvat tilattava Åbo Akademiilta. Tutkimuslupa vapaa. Käsikirjoituskokoelmassa on tässä käsiteltyjen käsikirjoitusten lisäksi luokittelematonta kirjeenvaihtoa seuraavissa kokoelmissa; Johan Haartmanin kokoelma (M:1), Erik Gabriel Melartinin kokoelma (Rix A27:5), Anders Planmanin kokoelma (kopioita, Esko 20:3), Henrik Gabriel Porthanin kokoelma (M:1), af Schulténin suvun kokoelma (JK:2:1–4). Lisäksi kokoelmassa on Johan Gadolinin päiväkirja 1830-luvulta (JK:1:13).

Käsikirjoituskokoelman otsikointi ja numerointi Åbo Akademin kirjaston luetteloiden Akademiska föreläsningar ser. A, Förteckning af Schultén, Släkföreningen af Hällströms arkiv ja Manusam-tietokannan mukaisesti.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Kokoelmassa on tässä käsiteltyjen aineistojen lisäksi luentomuistiinpanoja Turun akatemian henkilökuntaan Turussa kuuluneiden henkilöiden luennoilta, jotka on pidetty vuoden 1827 jälkeen (J. J. Nordström [1830–1843]) ja tunnistamattomia muistiinpanoja, joista osa on todennäköisesti luennoilta ennen vuotta 1827.

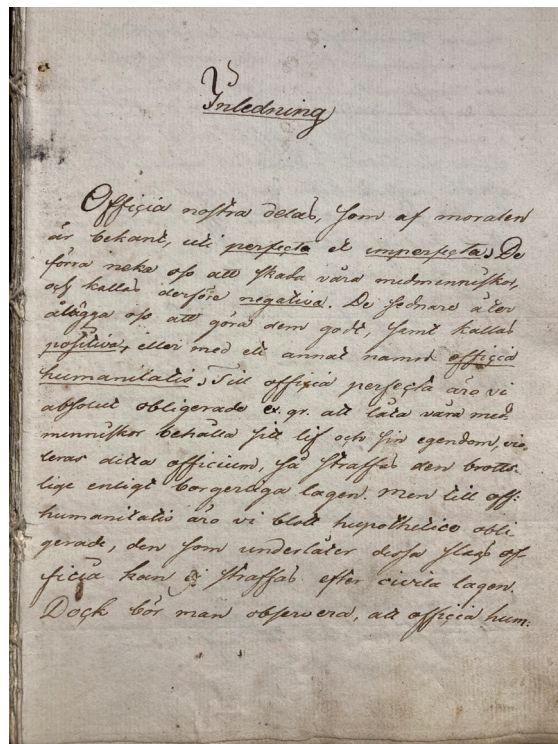
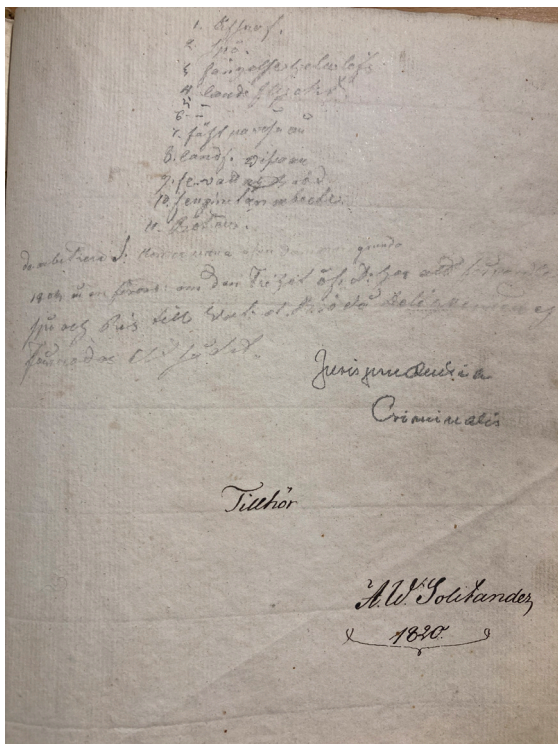
Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Afzelius, Anders Erik (1779–1850):

Juris Prudentia Criminalis – två volymer, 1820?

vol 1.

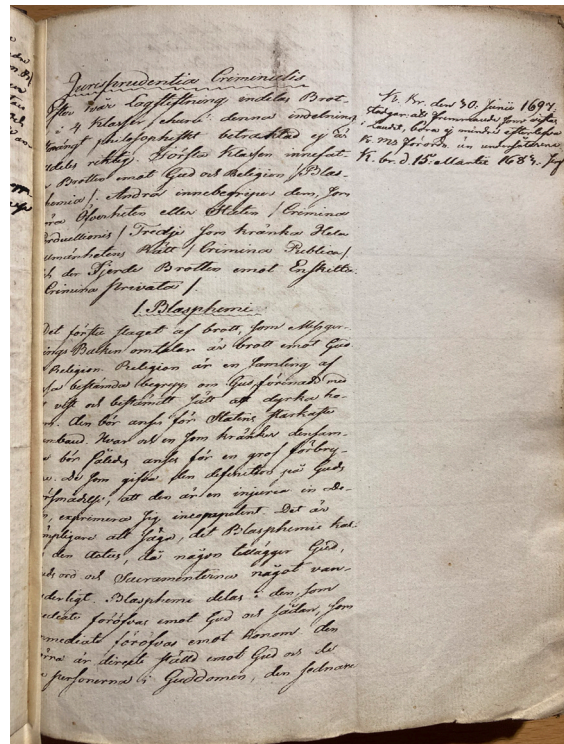
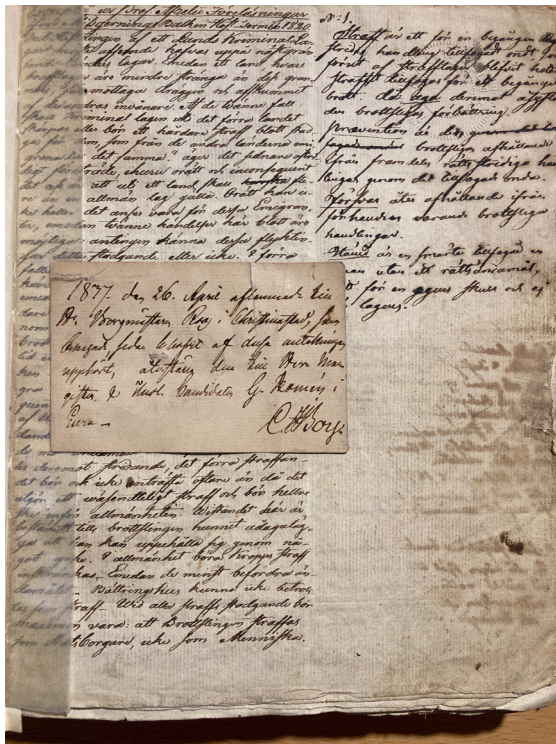
Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Afzelius, Anders Erik (1779–1850):

Juris Prudentia Criminalis – två volymer, 1820?

vol. 2

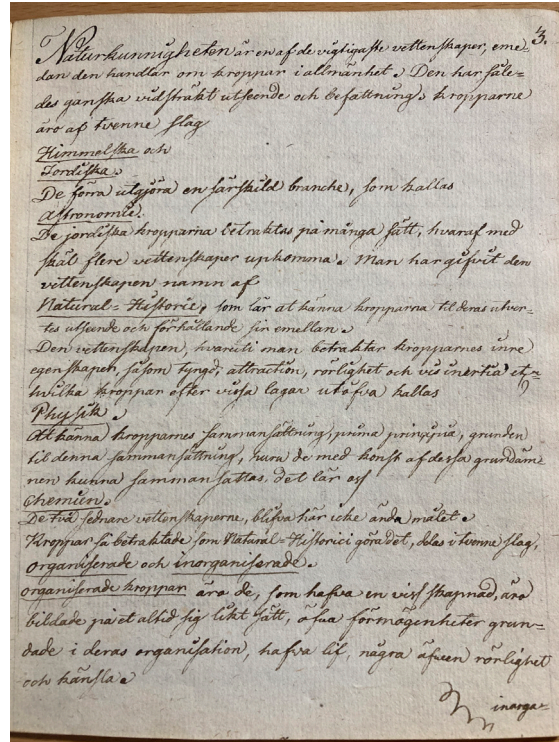
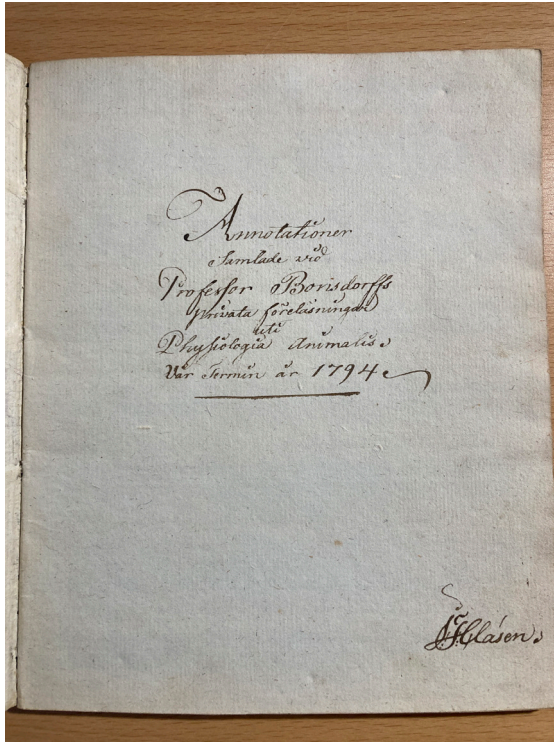
Muistiinpanot rikosoikeuden alalta A. E. Afzeliuksen ”Jurisprudentia Criminalis” -luennoilta, kahdet erilliset muistiinpanot. Ensimmäinen vuodelta 1820. 242 sivua. Toinen ajoittamaton, sisäkannessa merkintä ”Afzelius” ja niteeseen liitetty nootti vuodelta 1837. Tekstin perusteella muistiinpanot voivat olla Afzeliuksen luennoilta ennen hänen eroaan vuonna 1822. Kieli: ruotsi.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Bonsdorff, Gabriel von (1762-1831):

Physiologia Animalis 1794.

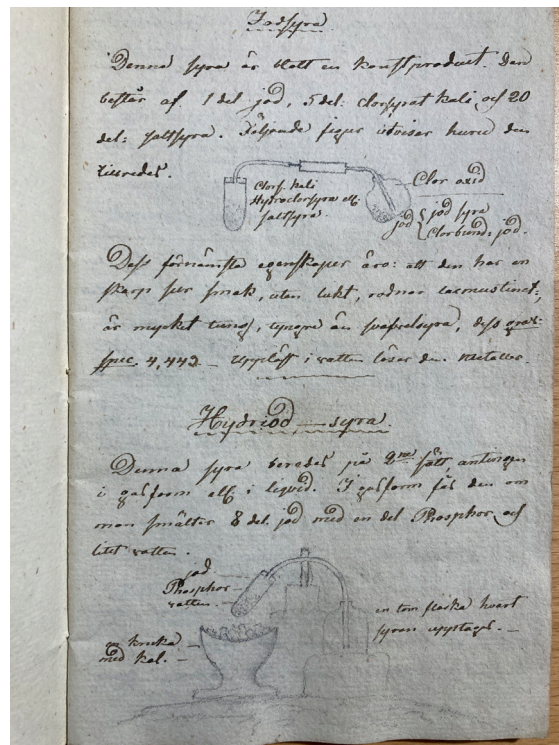
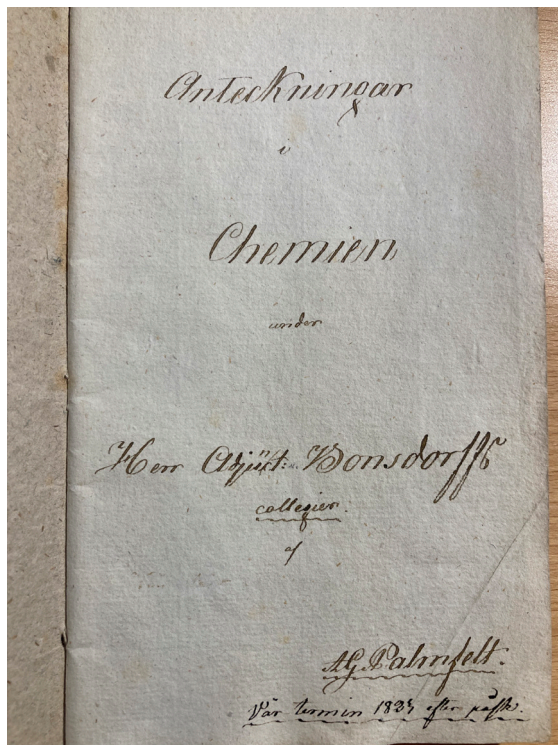
Eläinten fysiologiaa koskevat muistiinpanot G. v. Bonsdorffin ”Physiologia Animalis” -yksityisluennoilta vuodelta 1794. 51 sivua. Kieli: ruotsi.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Bonsdorff, Pehr Adolf von (1791–1839):

Anteckningar i Chemien 1823 (Palmfelt).

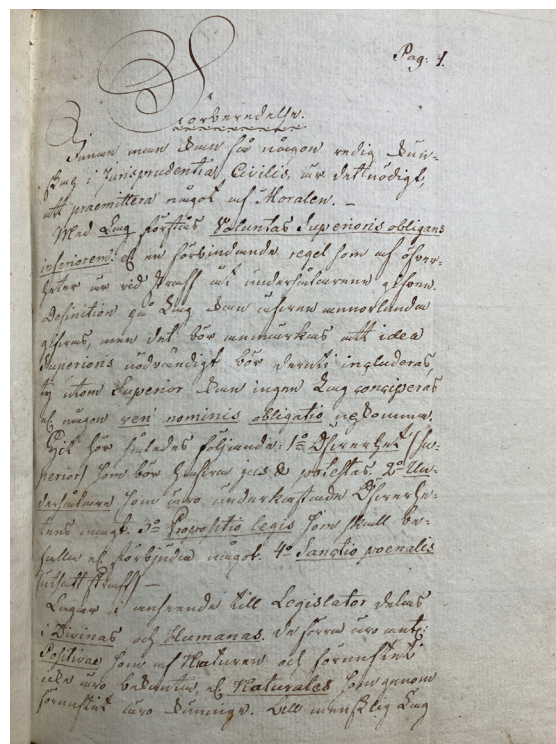
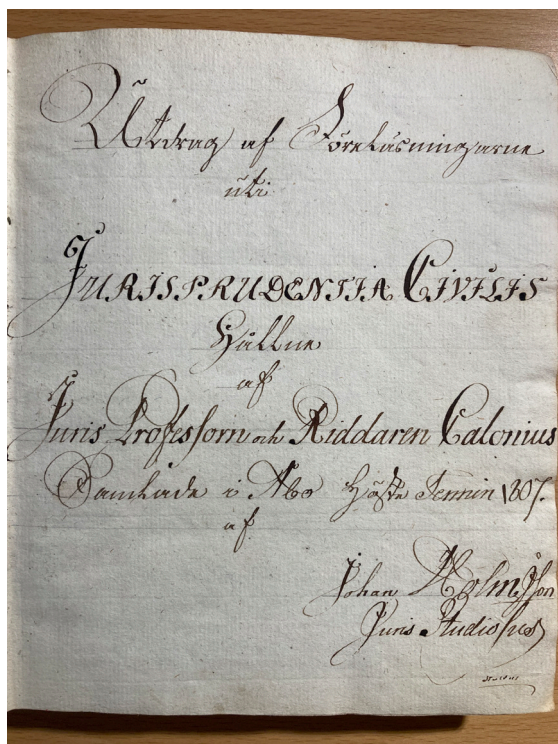
Palmfeltin kuvitetut muistiinpanot P. A. v. Bonsdorffin kemian luennoilta vuonna 1823. Saatu Tallqvistin kokoelmasta vuonna 1953. Kieli: ruotsi.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Calonius, Matthias (1737–1817):

Civilrätt (*Juris Prudentia Civilis, Processus Civilis etc*), 13 volymer, 1807–1812, de flesta odaterade. Kriminalrätt (*Juris Prudentia Criminalis, Processus Criminalis etc*), 17 volymer, 1806–1812, de flesta odaterade. Juridiken 1782. - Missgerningsbalken 1806 (Holm). - Sjölagen (Sunn). - Svea rikes sjölag 1803 (Knorring). - Sjölagen 1810 (Alopeaus).

Oikeustieteen muistiinpanoja M. Caloniuksen luennoilta. Kokoelmassa 13 nidettä muistiinpanoja siviilioikeuden luennoilta vuosilta 1807–1812. Osa ajoittamattomia. Osassa tiedot muistiinpanojen tekijästä. Kieli: ruotsi.

Lisäksi 17 nidettä rikosoikeuden luennoilta vuosilta 1806–1812. Osa ajoittamattomia. Osassa tiedot muistiinpanojen tekijästä. Kieli: ruotsi.

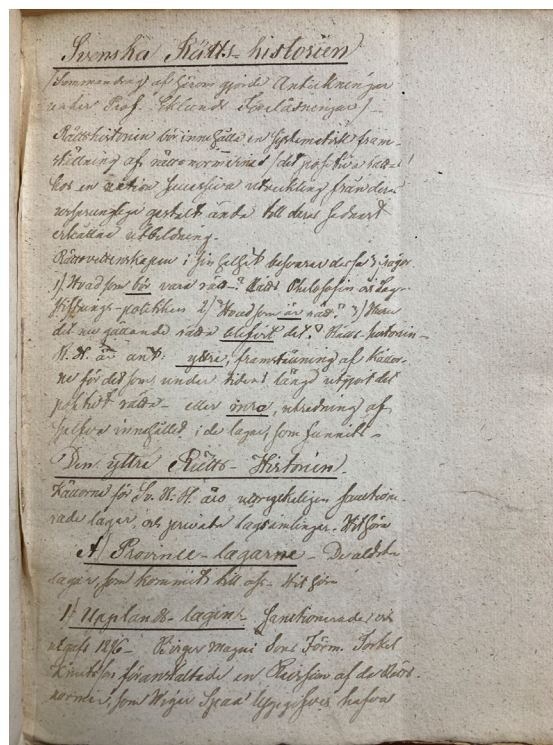
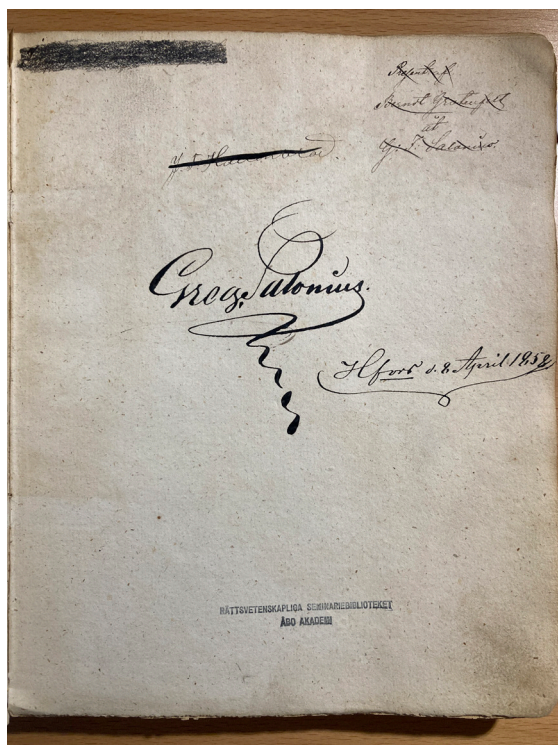
Lisäksi erilliset muistiinpanot yleisen oikeustieteen, rikoslain ja merilain (josta kolme nidettä) luennoilta. Kieli: ruotsi.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Ekelund, Carl Evert (1791–1843):

CJuridik (Salonius).

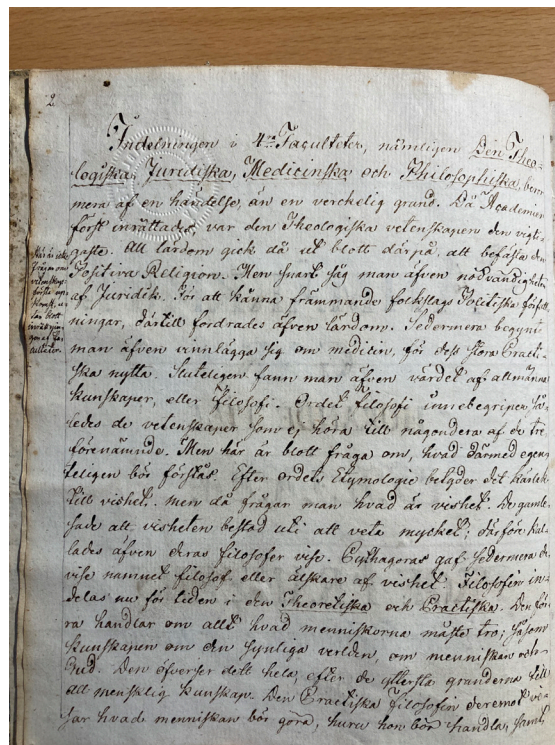
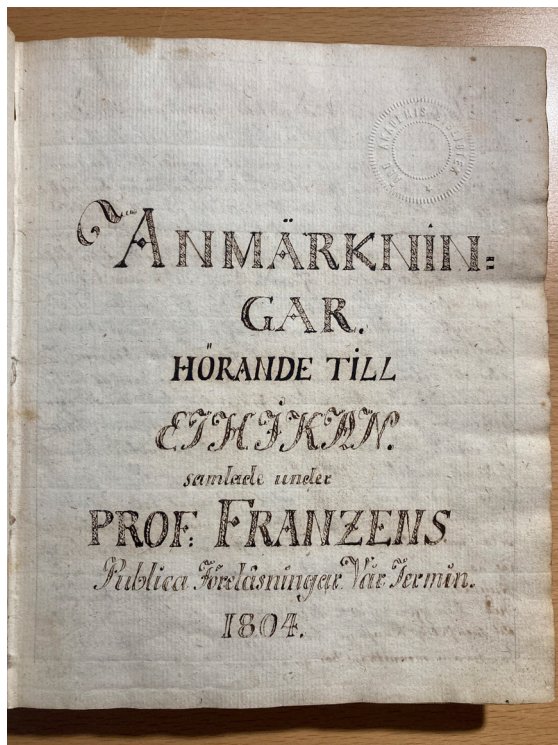
Ekelundin ruotsalaisen oikeushistorian luentojen muistiinpanot. Nimiölehdellä päiväys 8.4.1858. Ekelundin luentoja julkaistiin postuumisti vuodesta 1850 alkaen. Ekelund nimettiin professoriksi vuonna 1829. Muistiinpanoihin tehdyssä myöhemmässä merkinnässä Ekelundia kutsutaan professoriksi, joten muistiinpanot ovat todennäköisesti aikaisintaan vuodelta 1829. Kieli: ruotsi.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Franzén, Frans Michael (1772–1847):

Anmärkningar hörande till Ethiken 1804–1805. – Natur Rätt 1811.

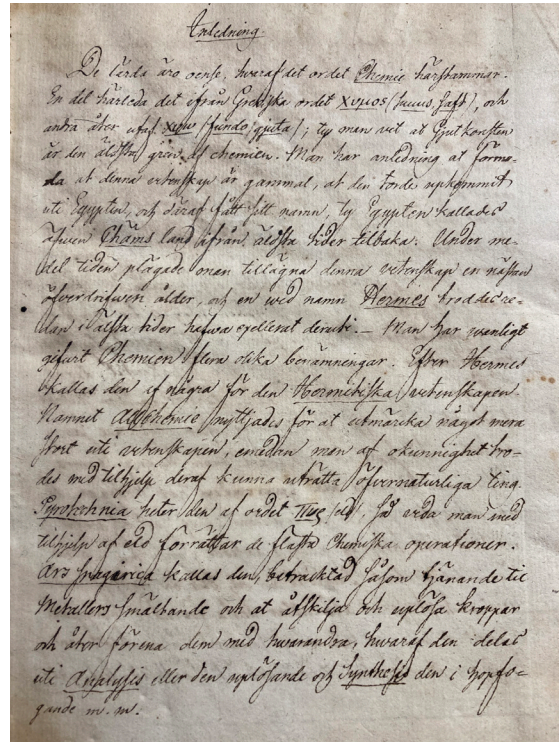
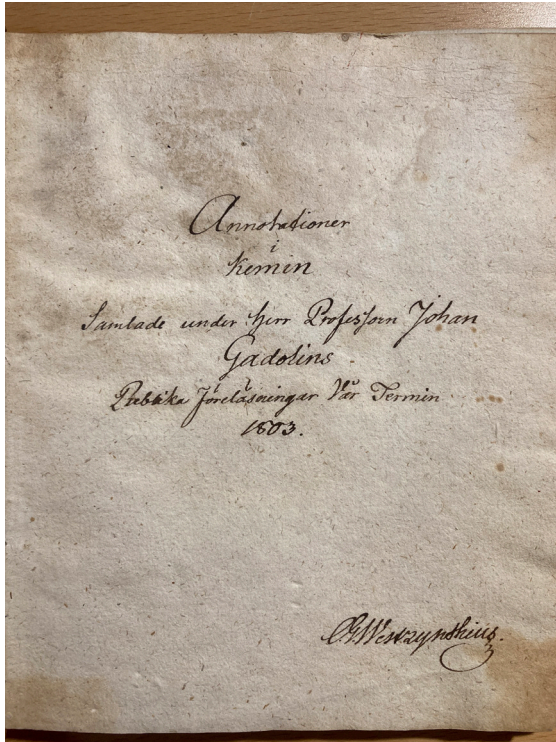
Muistiinpanot F. M. Franzénin etiikan luennoilta vuosilta 1804–1805. 221 sivua. Samassa niteessä kopioita kaunokirjallisuudesta vuodesta 1806 eteenpäin. Ohessa (osittaiset?) muistiinpanot Franzénin luonnonoikeuden luennoilta vuodelta 1811. 16 sivua. Kieli: ruotsi.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Gadolin, Johan (1760–1852):

Kemi 1803 (Westzynthius). – Theses.

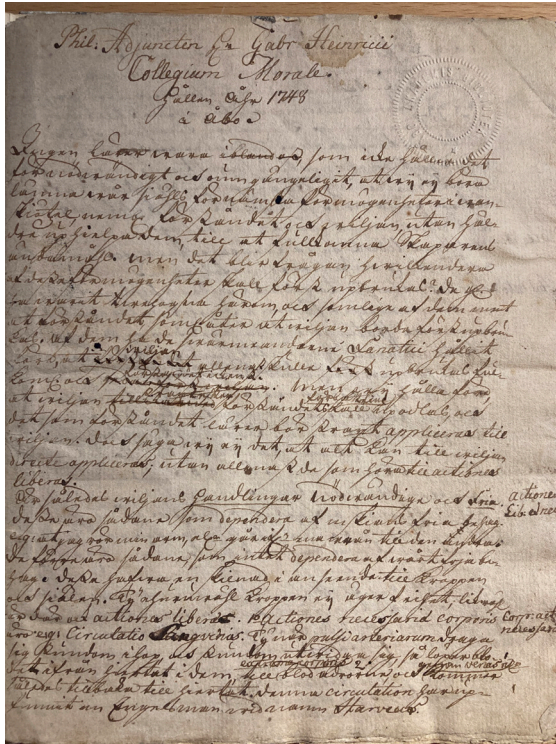
Westzynthiuksen laatimat muistiinpanot Johan Gadolinin kemian luennoilta vuodelta 1803. Aiheina kemian historia, lämpöoppi ja ilma. Kieli: ruotsi. Ohessa Sahlbergin laati-
ma, Gadolinille omistettu vihko teesejä. Kieli: latina.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Heinricius, Gabriel (1710–1785):

Collegium Morale 1748.

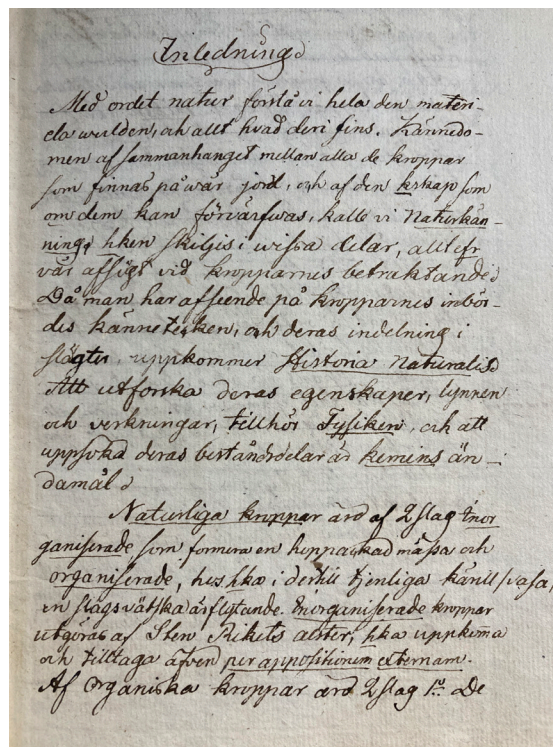
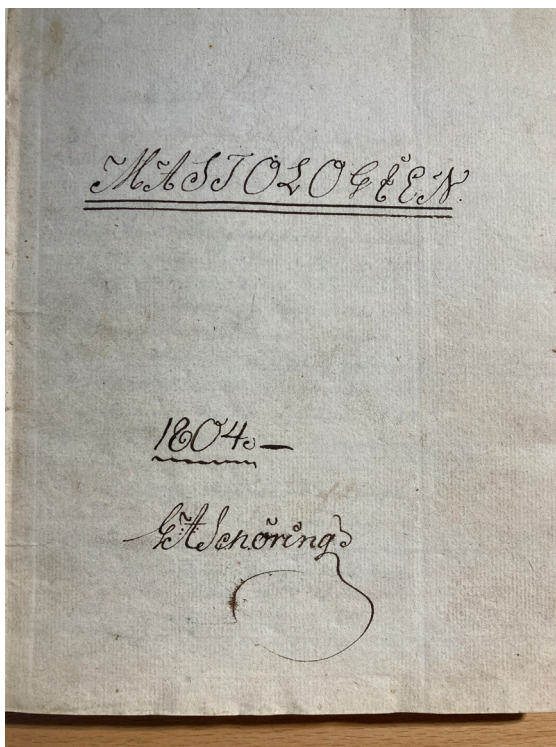
Muistiinpanot etiikan alalta G. Heinriciuksen ”Collegium Morale” -luennoilta vuodelta 1748. Kieli: latina.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Hellens, Carl Niclas von (Hellenius) 1745–1820:

Mastologien 1804 (Schöring). – Ornithologien 1809 (Tengström). – Botanik 1788. I samma band finns: Dahl, Anders (1751-1789): Cryptogami 1788.

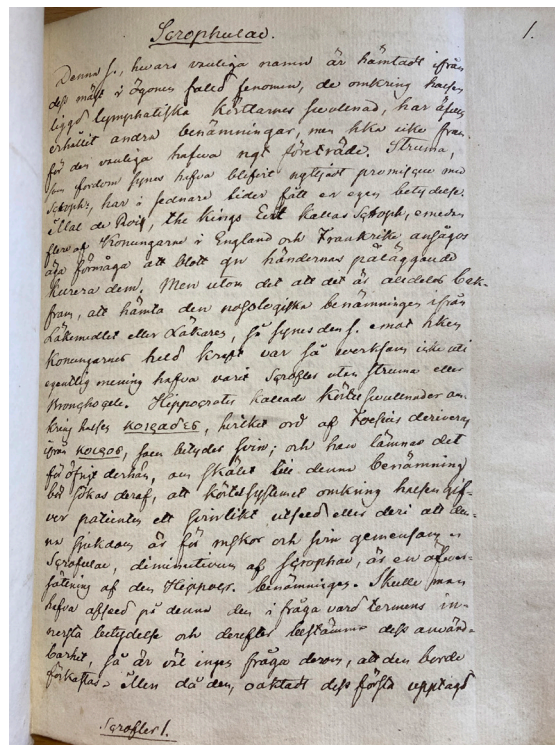
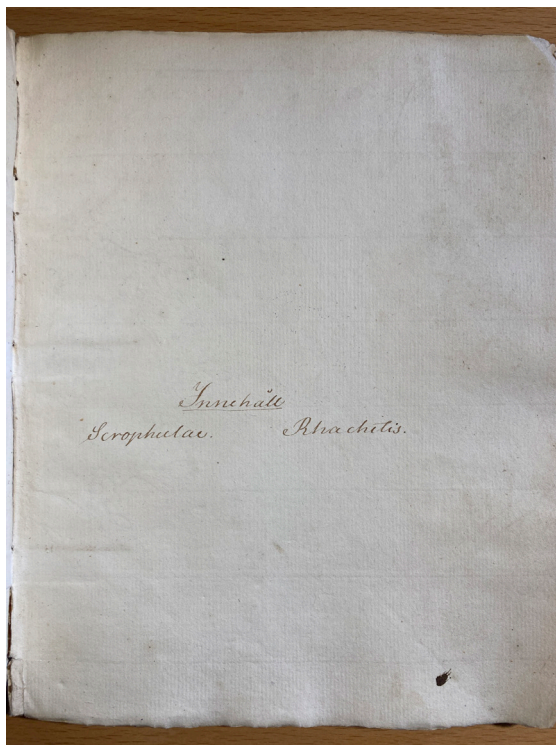
Muistiinpanot C. N. v. Hellensin luennoilta mastologiasta, iktyologiasta ja botaniikasta vuodelta 1804. Toisessa niteessä muistiinpanot ornitologian luennoilta vuodelta 1809. 117 sivua. Kolmannessa niteessä muistiinpanoja Hellensin botaniikan luennoilta ja A. Dahlin luentojen muistiinpanoja. Kieli: ruotsi.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Hwasser, Israel (1790–1860):

Medicin, fem volymer.

Muistiinpanot I. Hwasserin lääketieteen luennoilta, viisi nidettä eri aiheista. Ensimmäinen nide Scrophulæ (48 sivua), Rachitis (96 sivua). Toinen nide Dysenteria, Peritonitis, Helminthiasis (45 sivua). Kolmas nide Peripneumonia, Pleuritis & Bronchitis (98 sivua). Neljäs nide Haemorrhoid¹, Parabysma, Carcinoma Ventriculi, Carc. Oesophagi, Carc. Intestinorum, Chololithus, Enterolithus, Morbi Pectoris, Haemoptysis, Tussis Convuctica, Catarrhus Pulmonun Chronicus, Asthma, Phthisis Pulmonalis, Phthisis Trachealis. Viides nide Arthrocace (110 sivua), Syphilis (45 sivua). Kieli: ruotsi.

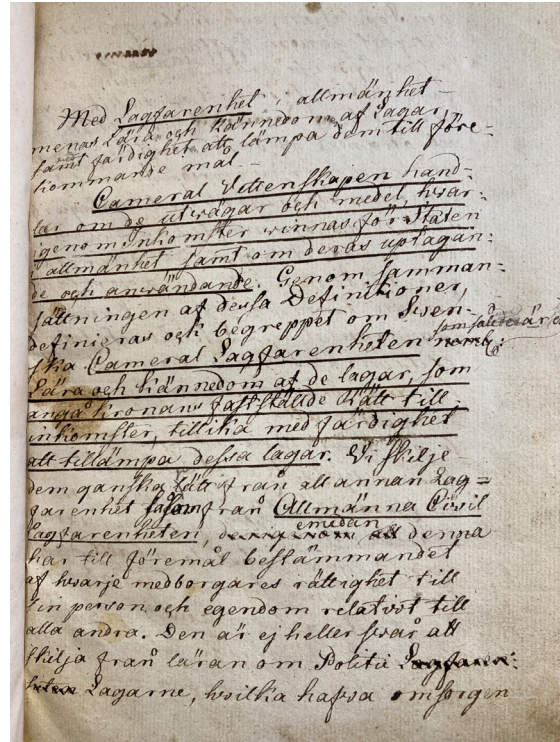
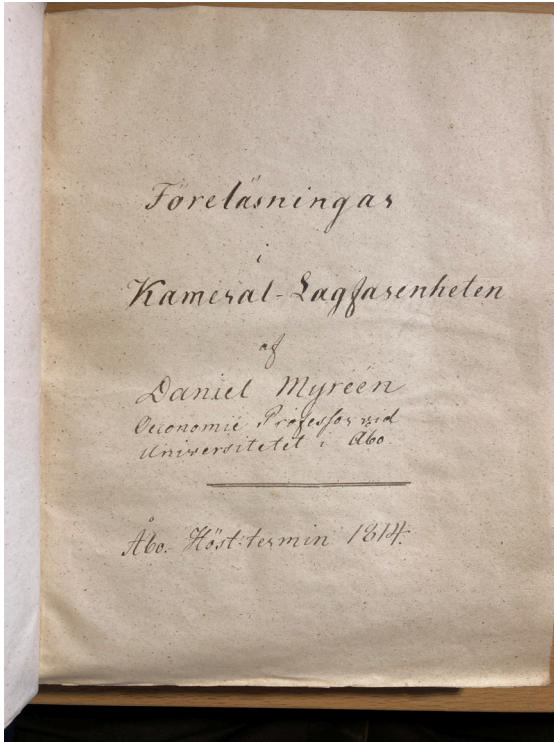
¹ Vanhanaikainen muoto, nykyllääketieteessä muodossa haemorrhoides.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Myréeen, Daniel (1782–1831):

Kameral-Lagfarenheten 1814.

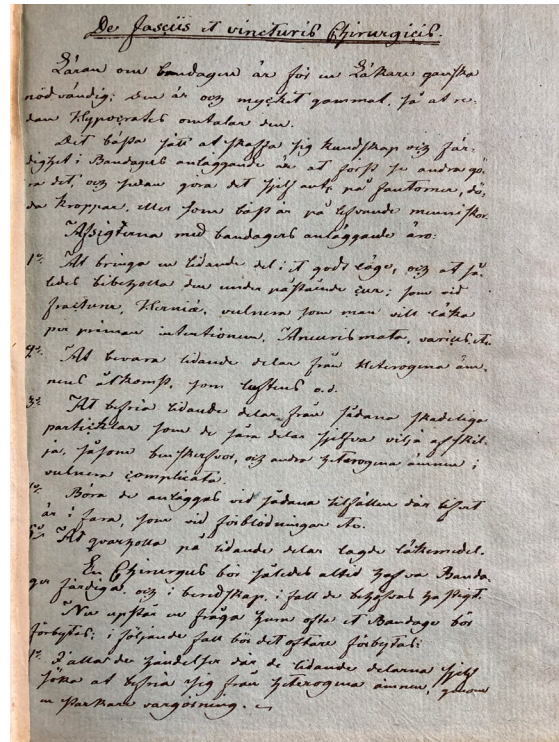
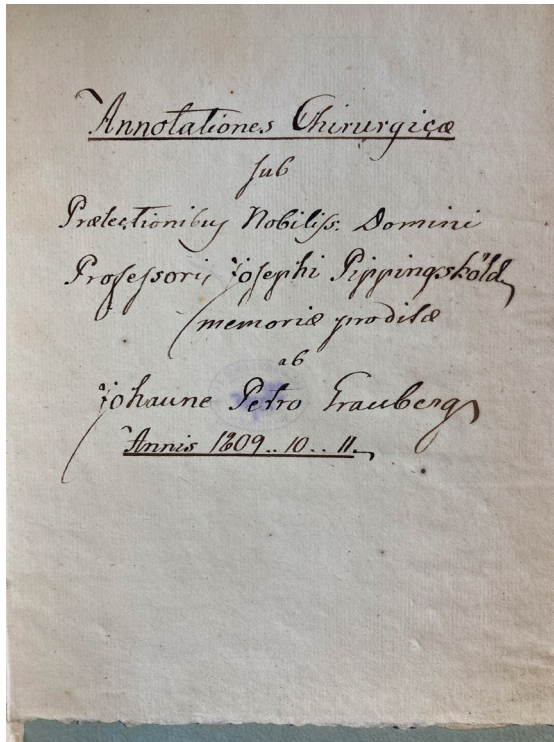
Kauppaoikeuden muistiinpanoja D. Myréeenin luennoilta vuodelta 1814. Kieli: ruotsi.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Pippingsköld, Josef (1760–1815):

Annotationes Chirurgiae 1809–1811 (Frauberg). – Annotationes miscellanea 1814 (Frauberg).

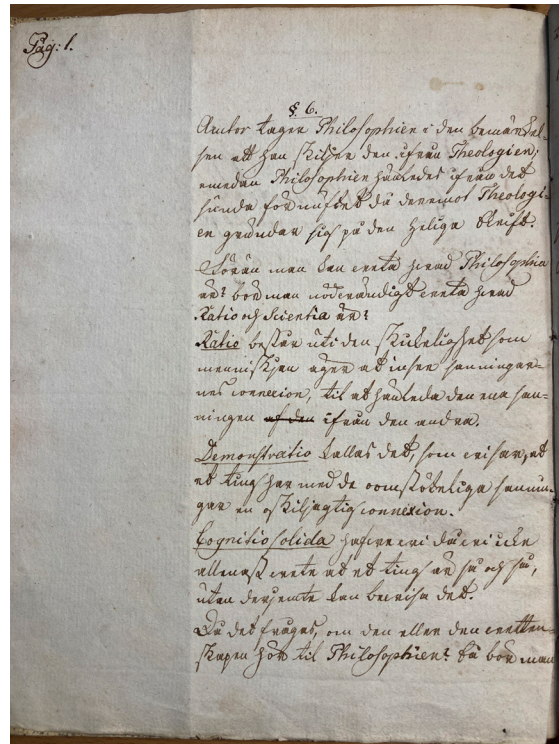
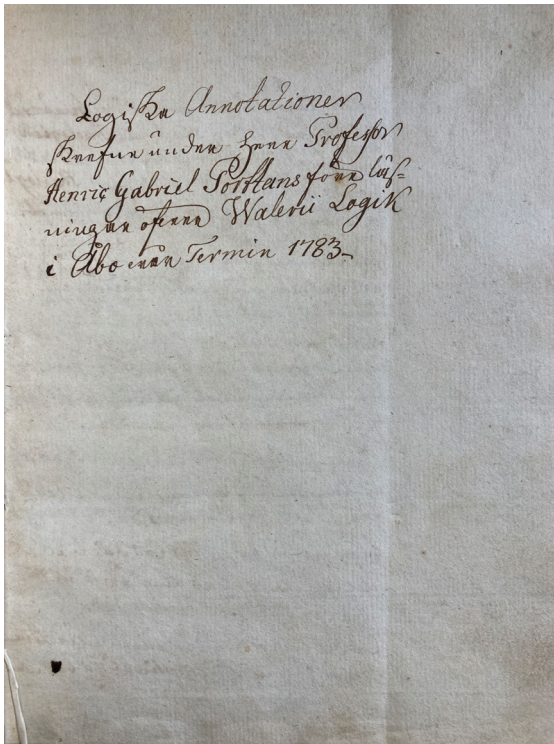
Läketieteen muistiinpanoja J. Pippingsköldin luennoilta kahdessa niteessä. Ensimmäisessä niteessä J. P. Fraubergin laatimia muistiinpanoja kirurgian eri osa-alueilta vuosilta 1809–1811. Toisessa niteessä Fraubergin laatimia muistiinpanoja sekalaisista lääketieteen ja kemian aiheista vuodelta 1814. Kieli: ruotsi.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Akademiska föreläsningar ser. A

Porthan, Henrik Gabriel (1739–1804):

Varia, elva volymer, 1776–1800, de flesta odaterade.

11 nidettä muistiinpanoja H. G. Porthanin luennoilta eri aiheista vuosilta 1776–1802. Osa ajoittamattomia.

Ensimmäinen nide logiikasta vuodelta 1783. 111 sivua. Kielet: latina, ruotsi.

Toinen nide metafysiikasta. 200 sivua. Kielet: latina, ruotsi.

Kolmas nide psykologiasta vuodelta 1782. 254 sivua. Kieli: ruotsi.

Neljäs nide filosofiasta vuodelta 1783. Kieli: latina.

Viides nide retoriikan muistiinpanoja J. A. Ernestin *Initia Rhetorica* -teoksesta. Marginaalimerkintöjen perusteella aikaisintaan vuodelta 1785. Kieli: latina, ruotsi, saksa, ranska, englanti.

Kuudes nide teesejä psykologiasta vuodelta 1800. Kieli: latina.

Seitsemäs nide retoriikan muistiinpanoja Ernestin *Initia Rhetorica* -teoksesta vuodelta 1792. 124 sivua. Kieli: latina.

Kahdeksas nide antiikintutkimuksen muistiinpanoja Ernestin *Archeologia Litteraria* -teoksesta vuodelta 1802. Af Schulténin kokoelmasta. 185 sivua. Kieli: ruotsi.

Yhdeksäs nide muistiinpanoja Nicolai (oletettavasti Nils) Walleriuksen logiikasta vuodelta 1776. Kieli: ruotsi, latina.

Kymmenes nide kielihistoriasta ja antiikin historiasta. Lahjoitettu vuonna 1950. Kieli: ruotsi.

Yhdestoista nide psykologian muistiinpanoja sielun filosofiasta vuodelta 1800 (marginaalimerkintöjä vuodelta 1802). Kieli: ruotsi.

Muistiinpanot ovat julkaisemattomia versioita luennoista. Samoista aiheista on julkaistu eri käsikirjoituksiin perustuvat luentomuistiinpanot Porthanin *Opera omniassa* seuraavasti: *Opera omnian* osat II (logiikka, psykologia), III (Ernestin *Acheologia Litteraria*, kielihistoria ja antiikin historia) ja IV (Ernestin *Initia Rhetorica*).

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Af Schultén

Antal enheter: 246 / Hyllmeter: ca 17

Material: Brev (104 vol.), biografica, gårdshandlingar, manuskript, biografiska anteckningar, handlingar rörande senat, universitet och lotsväsende, kartor, militaria, dagboksanteckningar etc. Brev på mikrofilm. 1750–1930. JK:2:1–4.

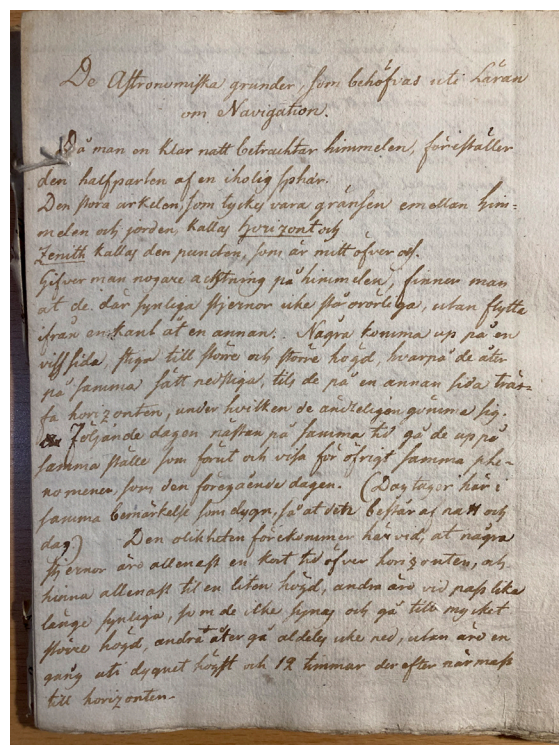
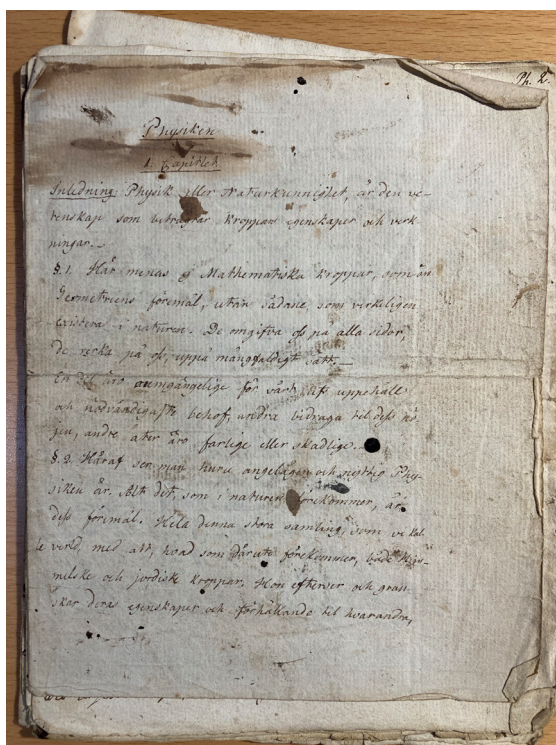
Kokoelmassa on tässä käsiteltyjen aineistojen lisäksi muun muassa kirjeenvaihtoa, joka käsittelee hydrografisia mittauksia (vols. 21, 22, 23, 24, 25, 27, 30, 31, 33, 36, 39, 41, 42, 44, 47, 51), muita hydrografisia mittauksia käsittelevää aineistoa (vols. 36, 37), N. G. af Schultén nuoremman luokittelematonta aineistoa (vol 43.) ja luentomuistiinpanoja Pehr Kalmin luennoilta (vol. 117).

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Af Schultén

Vol. 30

Föreläsningssanteckningar (dvs. egna föreläsningssmanuskript).

N. G. af Schulténin omakätisiä muistiinpanoja luennoiksi ja tehtäviksi fysiikasta, tähtitieteestä ja matematiikasta. Kieli: ruotsi.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Af Schultén

Vol. 38

Journaler över resor med skepp (5 journaler)

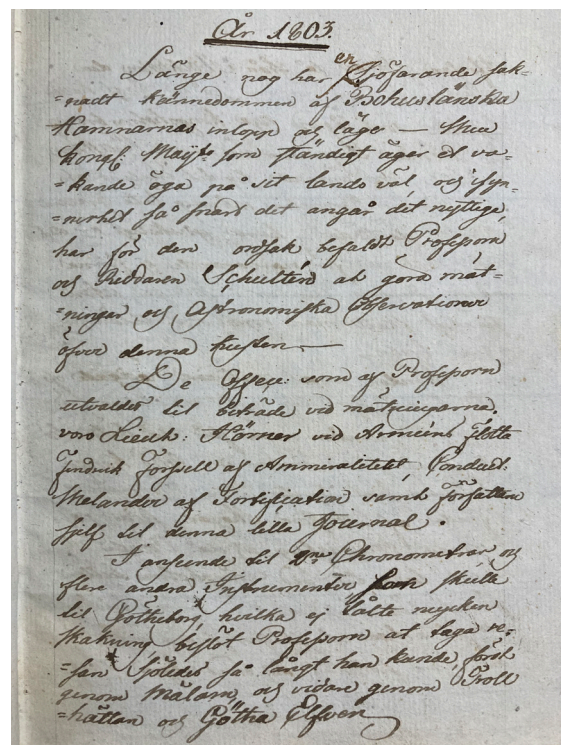
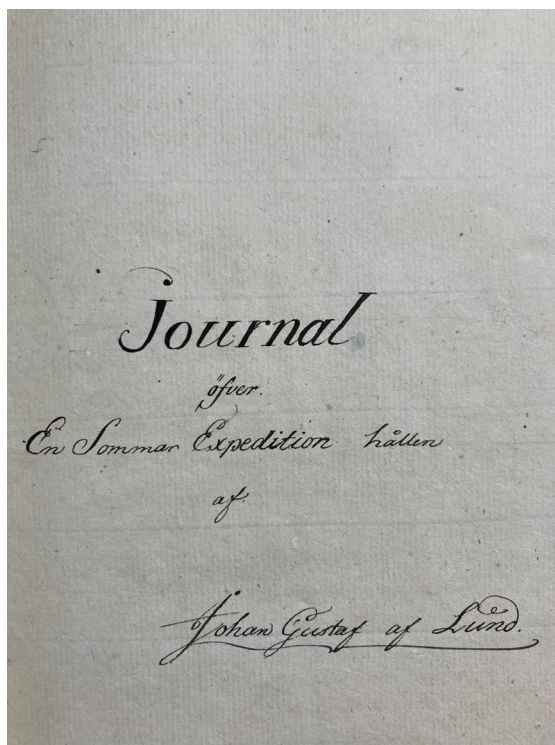
Journal öfver En Sommar Expedition hållen af Johan Gustaf af Lund (N.G. af Schulténs expedition år 1803 för mätningar och astronomiska observationer längs Bohuslänska kusten)

Journal öfwer Expeditionen med Krono Jagten Swahn år 1790

Journal öfver Resan till Carlsrona år 1788 (skriven av N.G. af Schultén)

Journal över resa på fregatten Diana 1786–1787 (skriven av N.G. af Schultén)

Journal Hållen på Kongl. Skärgårds Flottan under Campagnen År 1790 (Ryska kriget 1788–1790).

Viisi päiväkirjaa N. G. af Schulténin merimatkoilta vuosilta 1786–1803. Kolme jälkimäistä päiväkirjaa af Schulténin itse laatimia. Viidennen päiväkirjan ohessa erillinen vihko tähtitieteellisiä mittauksia. Kieli: ruotsi.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Melartin, Erik Gabriel

Brev, föreläsningar, anteckningar. 1815–1845. Rix A27:5.

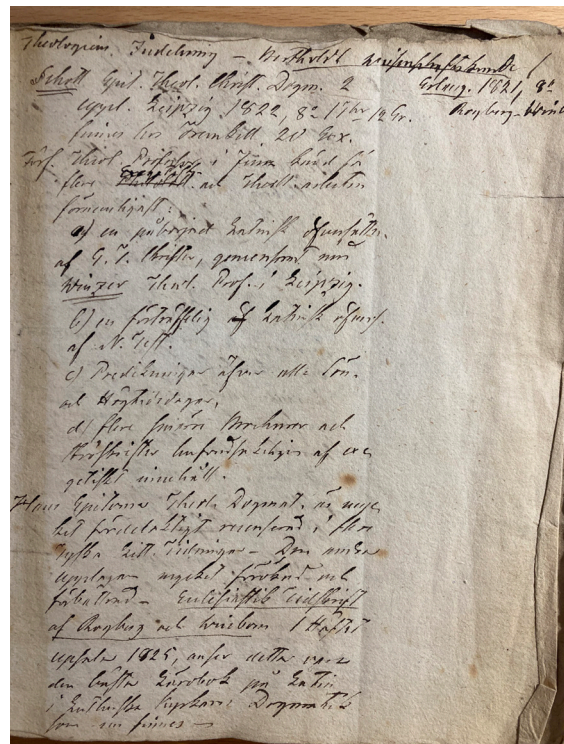
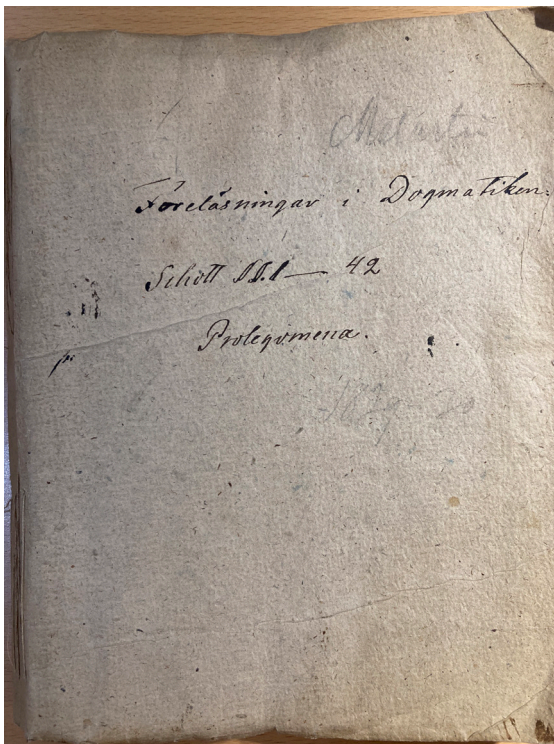
Tässä käsitellyn lisäksi kokoelma sisältää muun muassa luettelon väitöskirjoista (vol. 2) ja muistiinpanoja sanomalehtiartikkeleista (vol. 3).

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Melartin, Erik Gabriel

Vol. 4

Dokmatik.

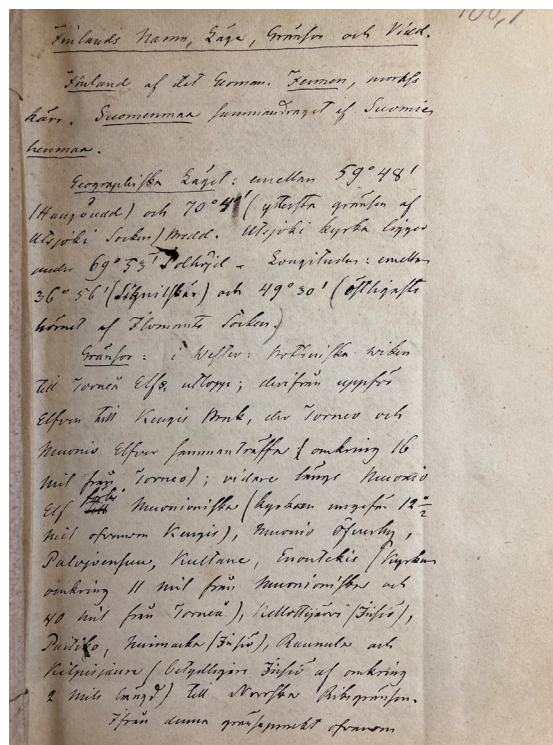
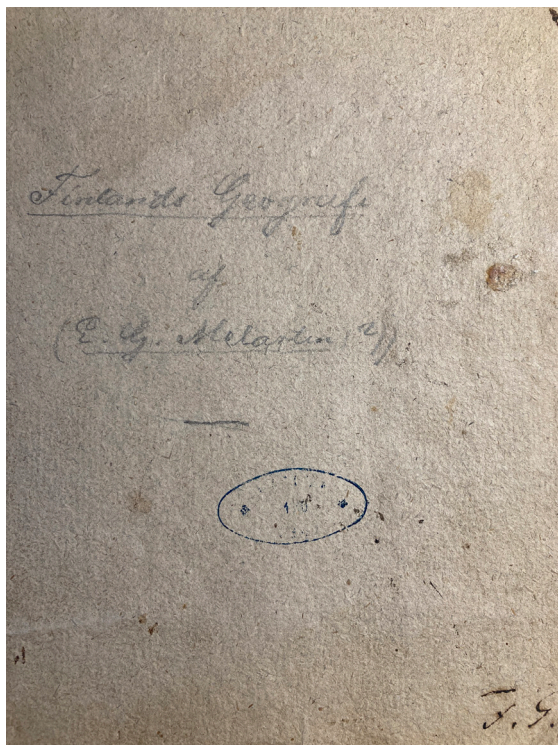
Muistiinpanot E. G. Melartinin dogmatiikan luentoja varten vuosilta 1829–1830. Neljä nidettä. Kieli: ruotsi.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Melartin, Erik Gabriel

Vol. 5

Finsk geografi m.m.

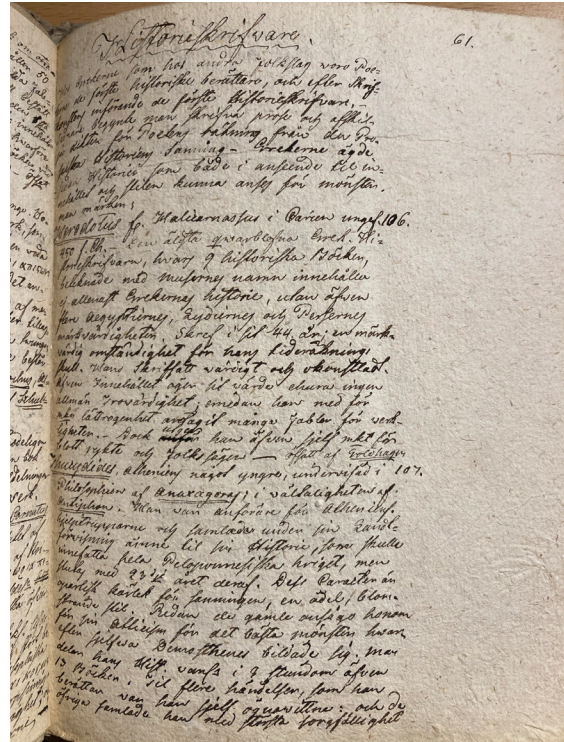
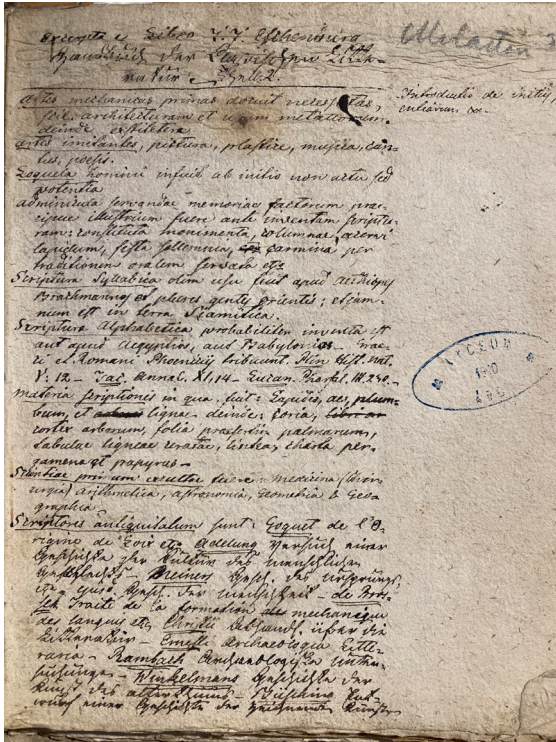
Suomen maantiedettä käsittelevän teoksen käsikirjoitus. Kanteen merkitty ”Finlands Geografi af (E.G. Melartin?)”. Kieli: ruotsi. Lisäksi kaksi nidettä maantieteen muistiinpanoja, teologian luentomuistiinpanoja vuodelta 1827, muistiinpanoja dogmatiikan luentoja varten sekä ranskan ja saksan harjoituksia. Kieli: ruotsi, kreikka, ranska, saksa.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Melartin, Erik Gabriel

Vol. 6

Diverse.

E. G. Melartinin muistiinpanoja Kreikan ja Rooman kirjallisuushistoriasta. Sisältää lyhyen yleisen osuuden ja sen jälkeen kuvaukset Kreikan ja Rooman kirjailijoista kirjallisuudena-loittain ryhmiteltynä. Ohessa merkintä ”från docenttiden?”². Kieli: ruotsi, latina, kreikka. Lisäksi muun muassa yksi nide teologian yksityisopetuksen muistiinpanoja ja useita niteitä luokittelemattomia muita muistiinpanoja.

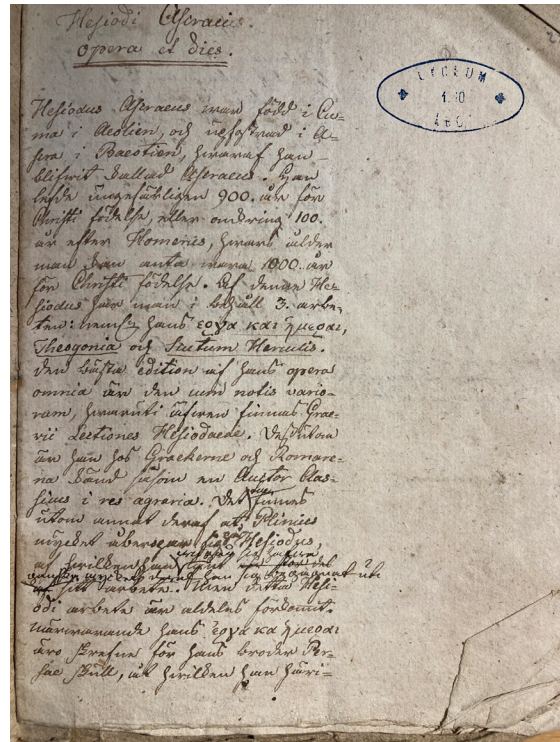
2 Melartinin dosenttuuri alkoi vuonna 1804.

Åbo Akademin kirjaston käsikirjoituskokoelma

Melartin, Erik Gabriel

Vol. 7

Diverse.

Luentomuistiinpanot Hesiodoksen tuotannosta. Ohessa merkintä ”från docenttiden?”³.
 Kieli: ruotsi, latina, kreikka. Lisäksi evankelistoja koskevia luentomuistiinpanoja vuosilta 1823–1827, Raamatun historiaa koskevia luentomateriaaleja vuosilta 1815–1816, muistiinpanoja saksalaisesta teologisesta kirjallisuudesta ja seitsemän vihkoa muita muistiinpanoja teologian luentoja varten vuosilta 1815–1819, osa ajoittamattomia. Kieli: ruotsi, latina, kreikka.

³ Melartinin dosentuuri alkoi vuonna 1804.

Turun yliopiston kirjaston käsikirjoituskokoelma

Kuvauslupa ja tutkimuslupa vapaa. Käsikirjoituskokoelman otsikointi ja numerointi Turun yliopiston kirjaston käsikirjoituskokoelman luettelon (1972) mukaisesti.

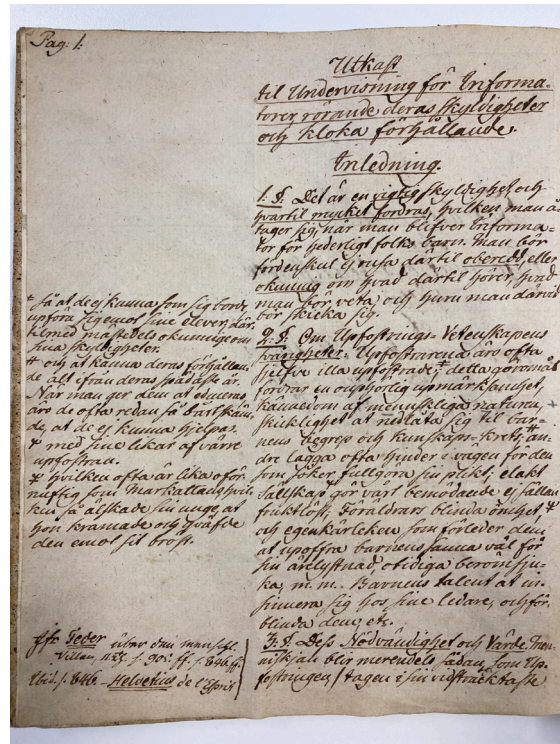
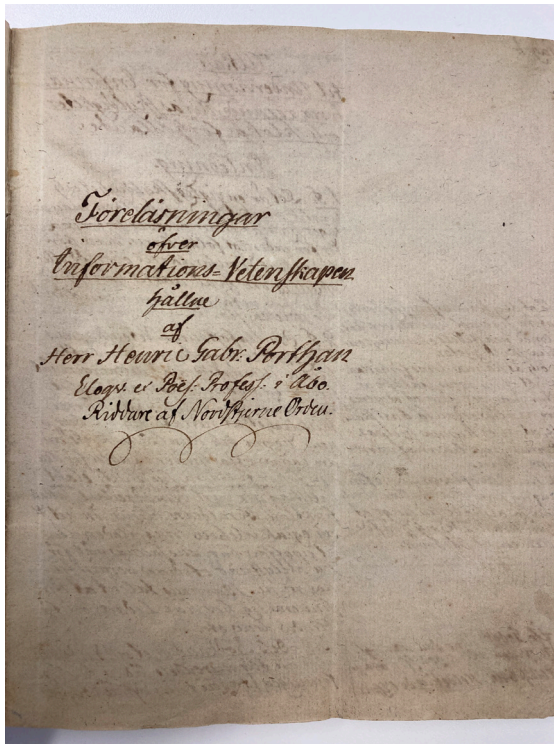
Turun yliopiston kirjaston käsikirjoituskokoelmassa on tässä käsiteltyjen aineistojen lisäksi J. R. Sahlbergin kirjastosta saatu kasvitieteellinen luettelo Turussa talvehtivista kasveista otsikolla ”Planta Horti Aboensis in Hybernaculo” vuodelta 1810 (kk II 112) ja päivämätön hyönteisluettelo samasta kirjastosta (kk II 113). Ei tietoja tekijästä. Kieli: latina; lääketiedettä käsittelevä, tuntemattoman kirjoittajan käsin kirjoitettu kirja J. R. Sahlbergin kirjastosta todennäköisesti 1700-luvulta (kk II 111) ja teologian alaan kuuluva, tuntemattoman tekijän Turun Akatemiassa vuonna 1736 kirjoittama kommentaari luterilaisen ja muiden kirkkojen eroista (kk II 229). Omistusmerkintä A. H. Virkkunen. Kieli: ruotsi.

Turun yliopiston kirjaston käsikirjoituskokoelma

6.5.1. Luentomuistiinpanot

6.5.1.1. FILOSOFIA kk I 341

Muistiinpanoja Henrik Gabriel Porthanin luennoilta: ”Föreläsningar öfver Ernesti Retorik.” ”Föreläsningar öfver Informations-Vetenskapen.”

Neljä nidettä muistiinpanoja luennoilta eri aiheista (kk I 341). Kaksi ensimmäistä H. G. Porthanin luennoilta, kahdessa jälkimmäisessä ei merkintää luennoitsijasta. Ensimmäinen nide kasvatustiedettä, nimiölehdellä merkintä ”Föreläsningar öfver Informations-Vetenskapen”. Nuorison kasvatustiedettä, lainauksia ja ohjeita antiikin auktoreilta ja Raamatusta. 123 sivua. Kieli: ruotsi. Toinen nide luentomuistiinpanoja J. A. Ernestin *Initia Rhetorica* -teoksesta. Sisäkannessa omistusmerkintä Carl Åström. Kieli: ruotsi. Kolmas ja neljäs nide psykologian muistiinpanoja ilman merkintöjä luennoitsijasta (luokiteltu 6.5.1.6. Psykologia ja kasvatustiede). Kieli: ruotsi, latina.

Kokoelmassa lisäksi toinen nide Porthanin luennoista retoriikan muistiinpanoja Ernestin *Initia Rhetorica* -teoksesta (kk II 479). Nimiölehdellä omistus Sam Ceder ja vuosiluku 1802. G. W. Malmströmin kirjastosta. 143 sivua. Kieli: ruotsi. Lisäksi yksi nide, jonka alussa logiikan muistiinpanoja Porthanin luennoilta vuodelta 1778 ja lopussa psykologian muistiinpanoja, sisäkannessa vuosilukumerkintöjä aikaväliltä 1782–1786. (kk II 513). Löydetty Vehmaan pappilan ullakolta vuonna 1948. Kieli: ruotsi.

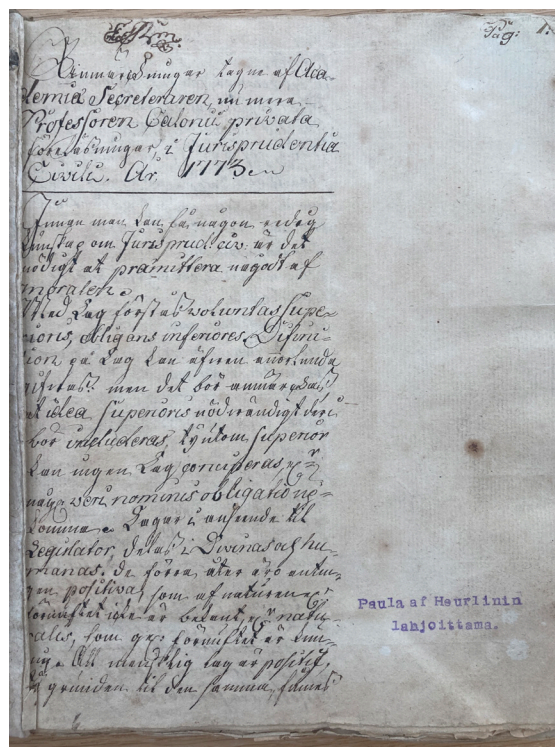
Muistiinpanot ovat julkaisemattomia versioita luennoista. Samoista aiheista on julkaistu eri käsikirjoituksiin perustuvat luentomuistiinpanot Porthanin *Opera omniassa* seuraavasti: *Opera omnia* osat II (logiikka, psykologia) ja IV (Ernestin *Initia Rhetorica*).

Turun yliopiston kirjaston käsikirjoituskokoelma

6.5.1. Luentomuistiinpanot

6.5.1.5. OIKEUSTIEDE kk II 192

”Anmärkningar tagna af Academiaiae Secreteraren, nu mera Professoren Calonii privata föreläsningar i Jurisprudencia Civili. År 1773.”

Muistiinpanot M. Caloniuksen siviilioikeuden yksityisluennoilta vuodelta 1773. 200 sivua. Kieli: ruotsi.

Lisäksi kokoelmassa on nide, joka sisältää J. G. Liljeqvistin laatimat siviilioikeuden muistiinpanot Caloniuksen luennoilta vuodelta 1819 (kk II 126). 130 sivua. Kieli: ruotsi; yksi nide yhdistettyjä siviilioikeuden ja rikosoikeuden muistiinpanoja vuodelta 1824 (kk II 128). 246 sivua. Kieli: ruotsi; yksi nide S. G. Berghin laatimia rikosoikeuden muistiinpanoja vuodelta 1824 (kk II 129). 273 sivua. Kieli: ruotsi; yksi nide J. Sjöbergin laatimia siviilioikeuden muistiinpanoja (kk II 127). 209 sivua. Kieli: ruotsi.

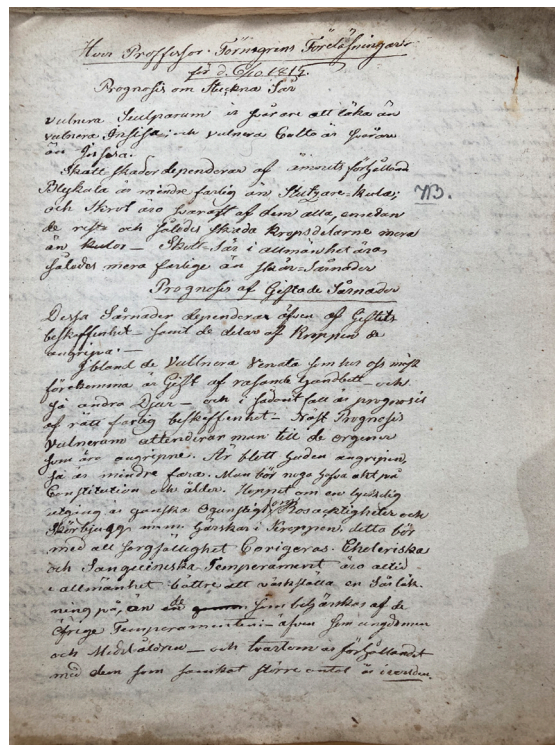
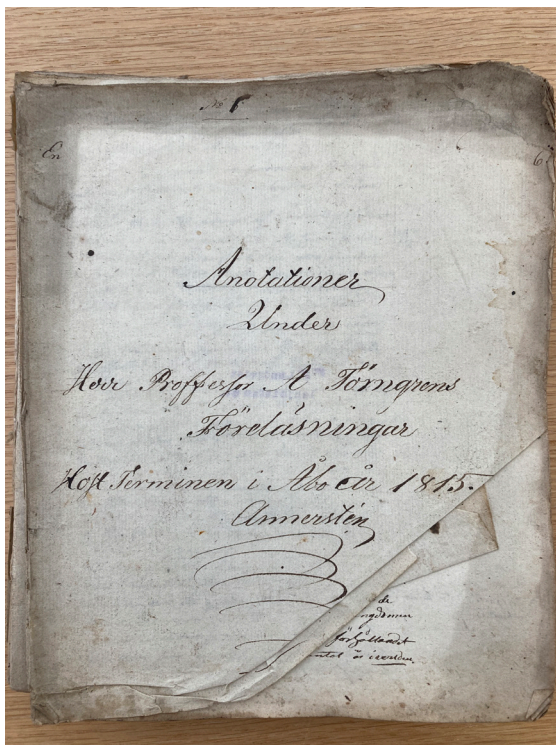
Näiden lisäksi kokoelmassa on J. G. Liljeqvistin laatimat yleisen oikeustieteen luentomuistiinpanot vuodelta 1819 ilman merkintää luennoitsijasta (kk II 124). 23 sivua. Kieli: ruotsi.

Turun yliopiston kirjaston käsikirjoituskokoelma

6.5.2. Esitelmät, tutkielma, kopioidut oppikirjat, ym.

6.5.2.6. LÄÄKETIEDE JA PSYKOLOGIA kk II 107

Lääketieteellisiä muistiinpanoja. 66 pientä nidettä. Päivämäärämerkintöjä vuosilta 1815–21.

Kaksi kansiollista fragmentaarista lääketieteen luentomuistiinpanoja useissa erillisissä vihoissa, kokoelman lahjoittanut J. Lundqvist. Kokoelmassa on muun muassa muistiinpanoja J. A. Törngrenin luennoilta vuosilta 1813 ja 1816 (kk II 107a), joista jälkimmäisessä myös merkintä Bonsdorff 16 (todennäköisesti G. Bonsdorff). Uusimmat muistiinpanot vuodelta 1829. Kieli: ruotsi.

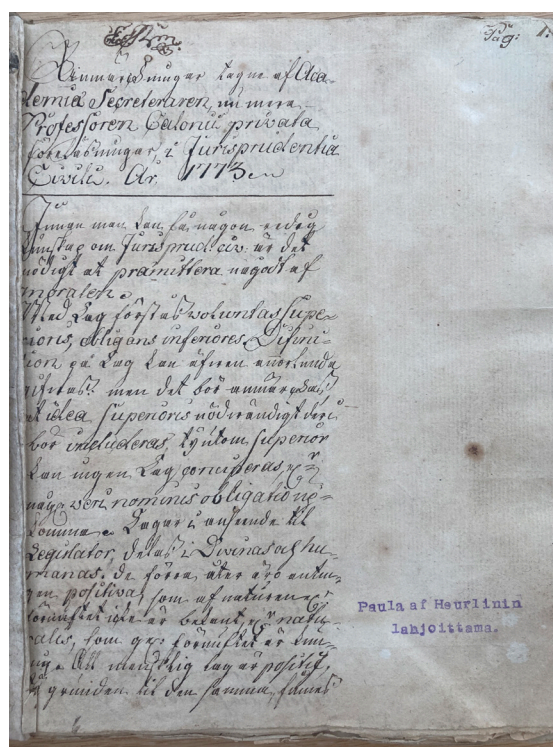
Lisäksi toisessa kansiossa (kk II 107b) Törngrenin kirurgian tai anatomian luentojen muistiinpanoja sekä G. Bonsdorffin lääketieteen luentojen muistiinpanoja vuosilta 1818–1821. Kieli: ruotsi.

Turun yliopiston kirjaston käsikirjoituskokoelma

6.5.2. Esitelmät, tutkielma, kopioidut oppikirjat, ym.

6.5.2.8. THEOLOGIA JA KIRKKOHISTORIA kk II 291

”En Skiälig Förswars skrift emoth Theologia Professorens wid Åbo Academie Hr Mag. Ingemund Bröms Tillskott till Mag^r Ludv. Melch; Fischlini Pietism: detect Eller närwarande underrättelse om dets: falskeligen föregifnes i swang gående Pietisteriei, Hwarutinnan Sal. Dr Philip Jacob Spener och andra oskyldike särdehles i vårt Kiäre fadernesland obewijsligen Angripes skrifwen och utgifwen Åhr 1715 af Guds sanning samt Sahl. Luthers och Sahl. Speners Älskare.” 296 s. Lisäksi muita pienempiä pietismiä koskevia kirjoituksia.

Ingevald Brömsin käännös L. M. Fischlinin saksankielisestä pietismin vastaisesta teoksesta *Pietismus Detectus* vuodelta 1715. Niteessä ensin sivunumeroitu teksti (296 sivua) ja sen jälkeen numeroimaton osa muita pietismiä koskevia kirjoituksia. Sisäkannessa omistuserkinnät ”Johan Snellman 1756 Åbo” (mahdollisesti teos on Turussa kuulunut vuonna 1738 kuolleelle Johan Snellman vanhemmalle ja vuosimerkintä on hänen perikuntansa tai hänen vuonna 1759 kuolleen isänsä Johan Snellmanin?) ja ”A. H. Virkkunen”. Kieli: ruotsi.

Teoksesta on toinen, mikrofilmattu versio Kansalliskirjastossa: *Ett Kort Tillskott: Til M. Ludovici Melchioris Fischlini Pietismum Detectum, Eller En Närmare Underrättelse Om Thet I Swang Gående Pietistiske Swermerijet Them Enfaldigom Til En Wälment Wahrning Förestält Af Ingemund Bröms, S. Theol. Prof. Aboens. af Joh. Hinr. Werner, kongl. boktr, 1715.*

Turun kaupunginkirjaston vanhan kokoelman käsikirjoitukset

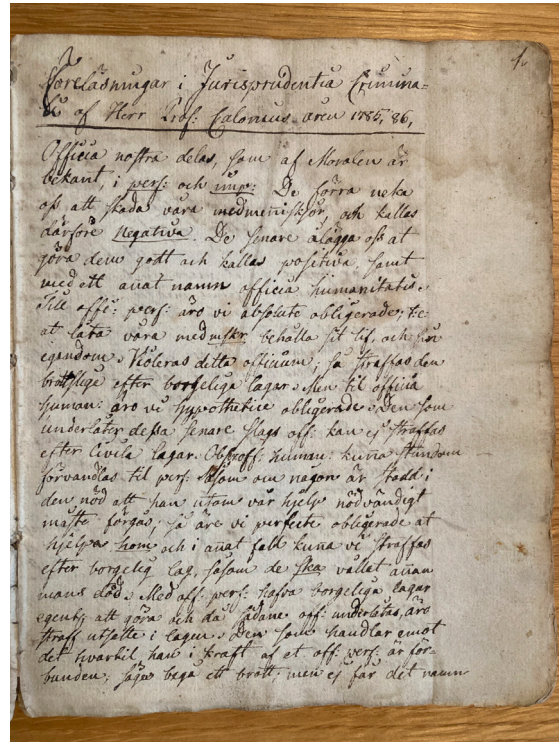
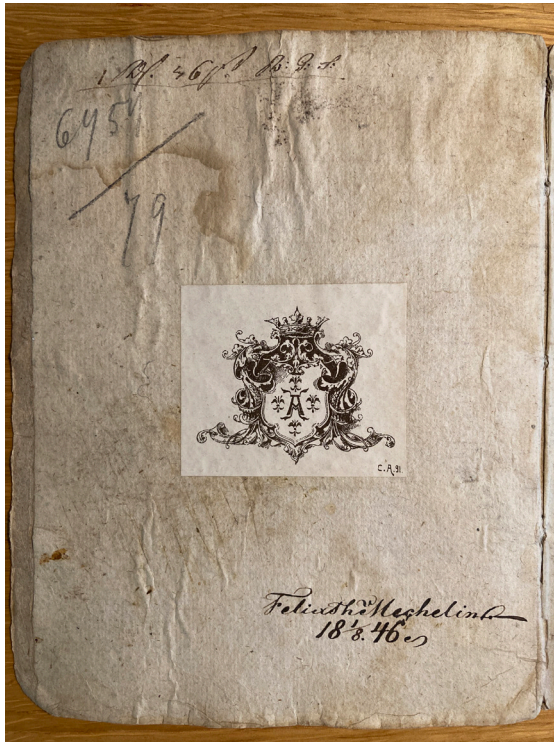
Kuvauslupa ja tutkimuslupa vapaa. Käsikirjoituskokoelmasta julkaistu yleisartikkeli (Peikola & Varila 2015) ja käsikirjoituksesta 39 erillinen tutkimusartikkeli (Peikola & Varila 2017). Tässä käsiteltyjen aineistojen lisäksi kokoelmassa on osin fragmentaarinen kokoelma niteitä ja irtolehtiä aiheinaan muun muassa algebra sekä kasvi- ja eläintiede (18). Kieli: ruotsi. Käsikirjoituskokoelman otsikointi ja numerointi artikkelin *Vanhan kokoelman käsikirjoitukset* (2015) mukaisesti.

Turun kaupunginkirjaston vanhan kokoelman käsikirjoitukset

Vanha kokoelma

21.

”Föreläsningar i Jurisprudentia Criminalis af Herr Prof: Calonius åren 1785, 86”.
Ruotsinkielisiä muistiinpanoja Turun akatemian lainopin professori Matthias Caloniuksen rikosoikeuden luennoilta. Merkintöjä: ”A <S> von Passleberger”, ”Nils von Schildt”, ”Felix The: Mechelin 18 1/8 46”. Paikkamerkki 6959/79. 100s, 206x161.

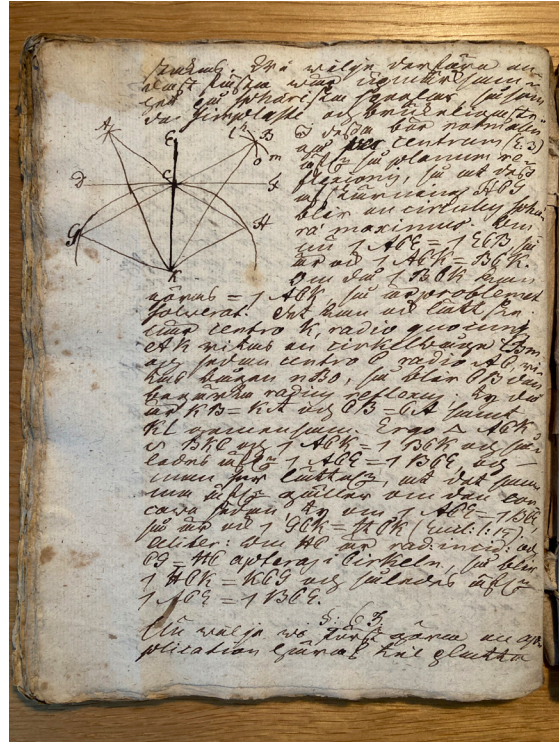
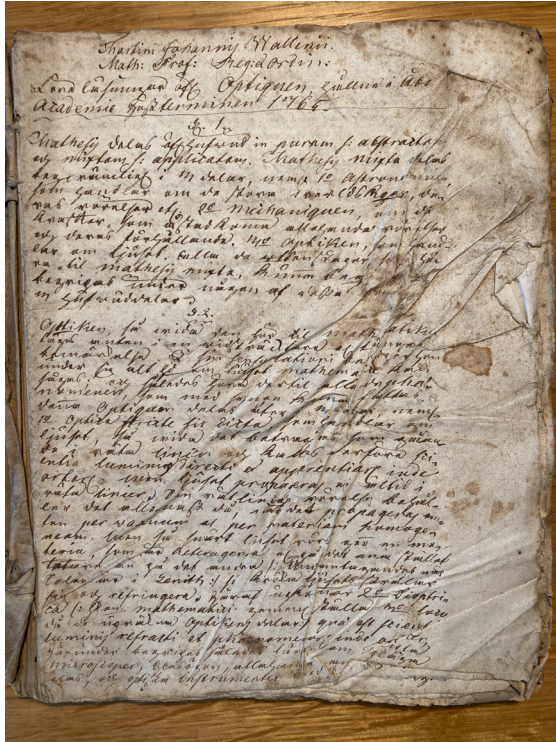
Muistiinpanot M. Caloniuksen rikosoikeuden luennoilta vuodelta 1785 (21). 100 sivua. Kieli: ruotsi. Lisäksi kokoelmassa on toinen nide rikosoikeuden muistiinpanoja mahdollisesti Caloniuksen luennoilta. Niteen lopussa J. Granlundin omistusmerkintöjä vuosilta 1817 ja 1819 (23). Kieli: ruotsi. Lisäksi yksi nide siviilioikeuden muistiinpanoja Caloniuksen yksityisluennoilta (22). Kieli: ruotsi, latina, ranska.

Turun kaupunginkirjaston vanhan kokoelman käsikirjoitukset

Vanha kokoelma

24.

Ruotsinkielisiä muistiinpanoja Turun akatemian matematiikan professori Martin Johan Walleniuksen syyslukukaudella 1765 pitämiltä optiikan luennoilta. Ei kansia. 126s, 210x163.

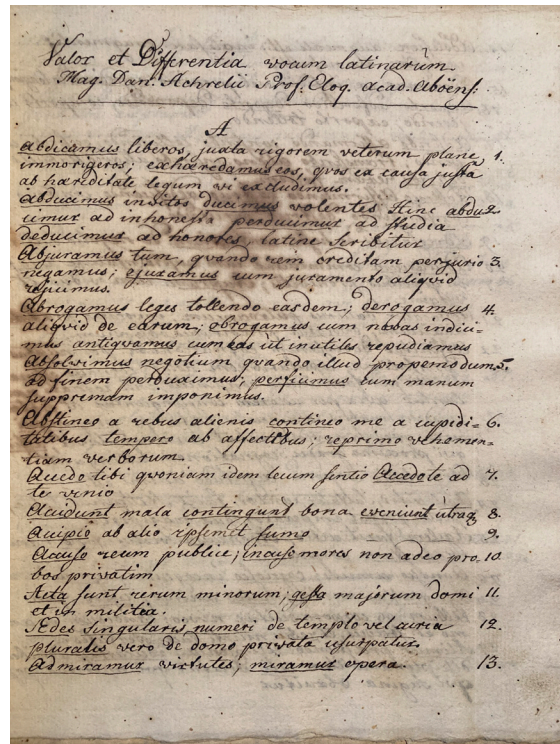
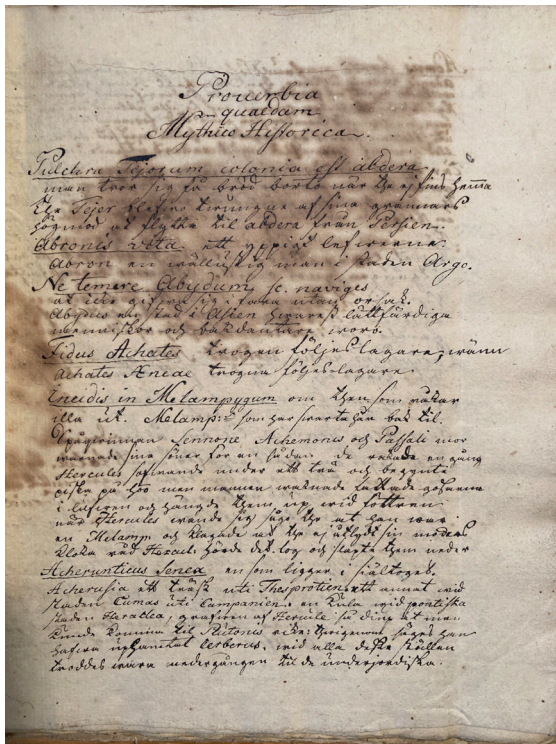
Luentomuistiinpanot M. J. Walleniuksen optiikan luennoilta vuodelta 1764 (24). 126 sivua. Kieli: ruotsi. Lisäksi kokoelmassa yksi nide luentomuistiinpanoja tai harjoitustehtäviä Walleniuksen algebran luennoilta (25). 46 sivua. Kieli: ruotsi. Lisäksi yksi nide algebran ja integraalilaskennan muistiinpanoja (26). 82 sivua. Kieli: ruotsi.

Turun kaupunginkirjaston vanhan kokoelman käsikirjoitukset

Vanha kokoelma

33.

Kolme kieltenopiskeluun liittyvää tekstiä, joista kaksi ensimmäistä sidottu yhteen: (1) latinan- ja kreikankielisiä sananlaskuja ruotsinkielisin selityksin ("Proverbia quaedam Mythico Historica"), (2) latinan sanaston retorisia ominaisuuksia ("Valor et Differentia vocum latinarum: Mag. Dan. Achrelii Prof. Eloq. acad. aboëns:"), (3) suomen kieliopillisia rakenteita. Etukannessa merkintä "Granlund"; toisen tekstin lopussa merkintä "W. Granlund". 68s, 204x165.

Yhteen sidottuna muistiinpanot kolmesta aiheesta (33): 1. Sananlaskuja ruotsinkielisillä selityksillä latinaksi ja kreikaksi, aiheina muun muassa Afrikka ja homeerinen epiikka. 2. Latinan sanaston muistiinpanoja D. Achreliuksen luennoilta. 3. Suomen kielen rakenteiden luettelo. Kieli: ruotsi, latina, kreikka.

Kansallisarkiston Turun kokoelma

Kuvauslupa ja tutkimuslupa vapaa. Kokoelman otsikointi ja numerointi Kansallisarkiston Astia-palvelun mukaisesti.

Kansallisarkiston Turun toimipisteen käsikirjoituskokoelmassa on tässä käsiteltyjen aineistojen lisäksi Jari Niemelän kokoelmassa kopioina P. A. Gaddin teos *Försök til en systematisk inledning i svenska landt-skötselen* I–III, I osa 1773, II osa 1775, III osa 1777 (2:8); fragmentaarinen kokoelma L. J. Prytzin ja N. A. af Ursinin luentojen muistiinpanoja mahdollisesti vuodelta 1810 (Hfc:1, nippu 8) ja W. Laguksen luentojen muistiinpanoja vuoden 1827 jälkeiseltä ajalta (Hfa:12).

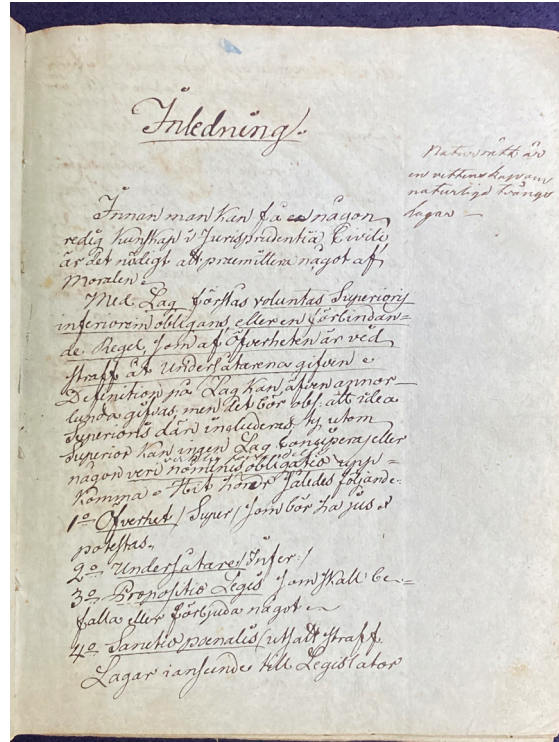
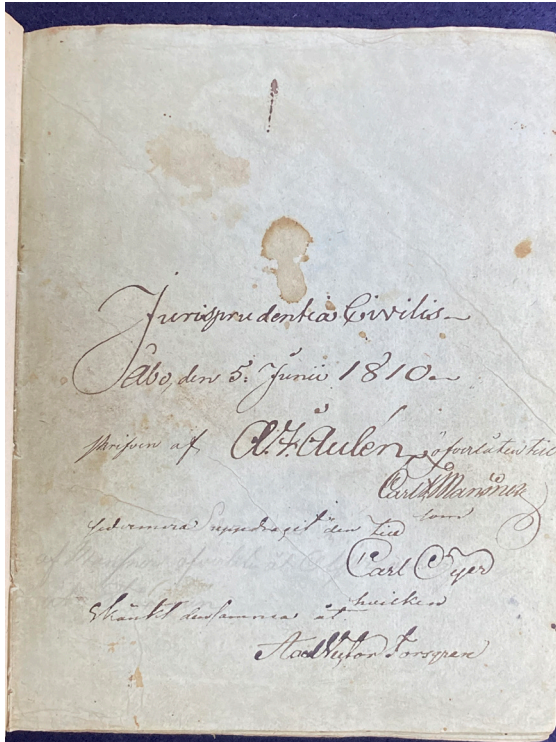
Lisäksi kokoelmassa olevat M. J. Forshaellin laatimat muistiinpanot B. Puttendorffin teoksesta *De Officio Homis et Civilis* vuodelta 1782 on merkitty perustuviksi H. G. Porthanin luentoihin Puttendorffin teoksesta (Ha:14). Kieli: latina, ruotsi.

Kansallisarkiston Turun kokoelma

Adolf Lindmanin arkisto

Ha:3

Calonius: Juris Prudentia Civilis, 5.6.1810.

A. J. Aulénin laatimat luentomuistiinpanot M. Caloniuksen siviilioikeuden luennoilta vuodelta 1810. Kieli: ruotsi.

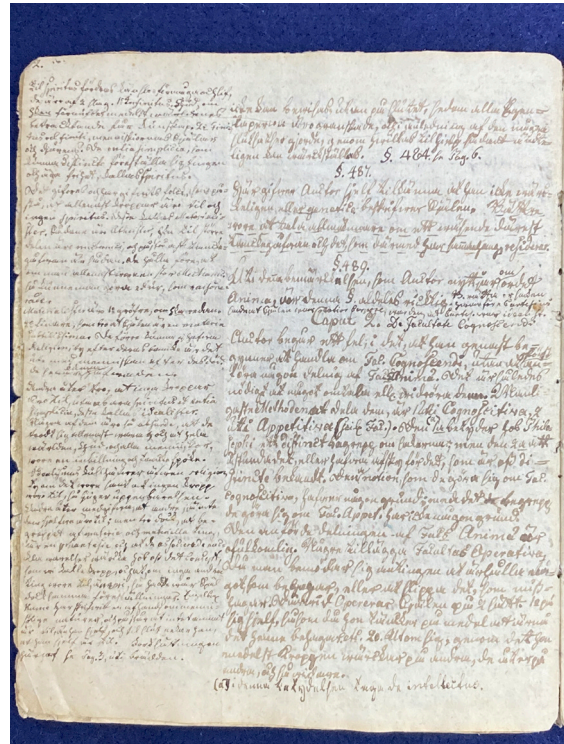
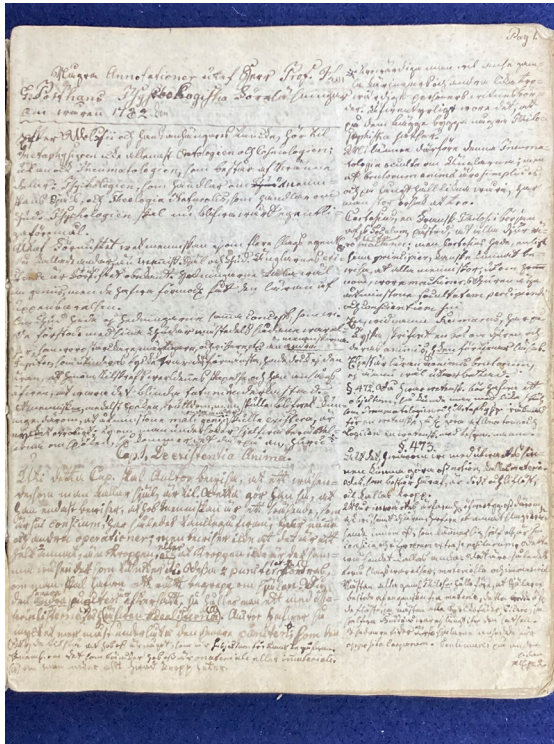
Lisäksi kokoelmassa toiset Caloniuksen siviilioikeuden luentojen muistiinpanot vuosilta 1802–1803 (Hfa:5) sekä Caloniuksen rikosoikeuden luentojen muistiinpanot vuodelta 1806 (Hfa:6).

Kansallisarkiston Turun kokoelma

Adolf Lindmanin arkisto

Hfa:16

Några Annotationer utaf Herr Prof. H. G. Porthans Psychologiska Föreläsningar om wåren 1782.

Luentomuistiinpanoja H. G. Porthanin psykologian luennoilta vuodelta 1782. Kieli: ruotsi.

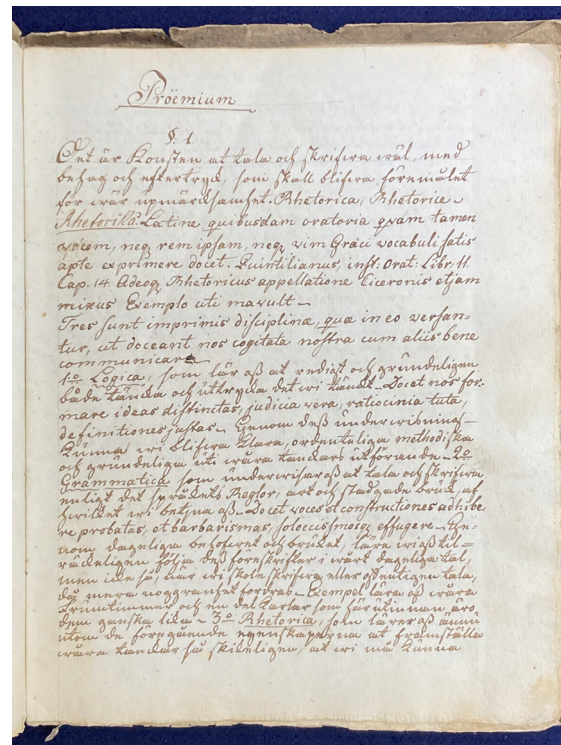
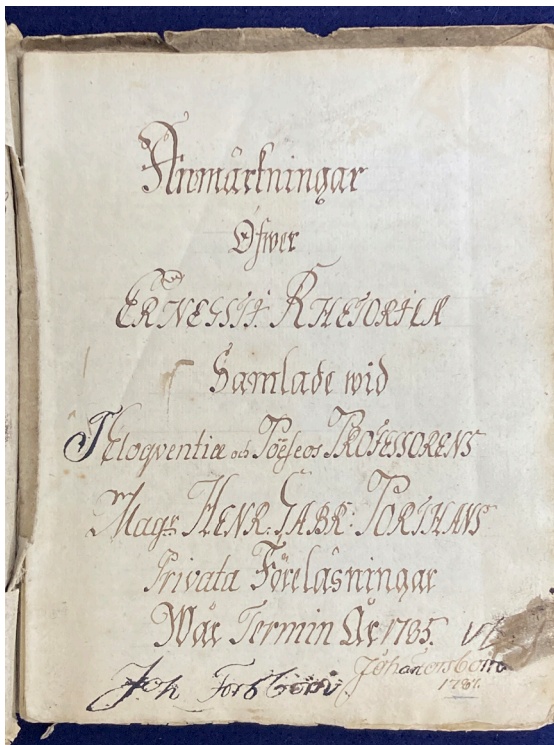
Muistiinpanot ovat julkaisemattomia versioita luennoista. Porthanin psykologian luennoista on julkaistu eri käsikirjoitukseen perustuvat luentomuistiinpanot Opera omnian osassa II.

Kansallisarkiston Turun kokoelma

Adolf Lindmanin arkisto

Hfa:18

Anmärkningar öfver Ernesti Rhetorica Samlade wid Eloqventia ch Poëseos
Professorens Porthans Privata Föreläsningar Wår Termin Ar 1785.

J. Forsbomin laatimat retoriikan muistiinpanot H. G. Porthanin yksityisluennoilta Ernestin *Initia Rhetorica* -teoksesta vuodelta 1785. Kieli: latina, ruotsi.

Samassa kokoelmassa toiset muistiinpanot Ernestin *Initia Rhetorica* -teoksesta:

5. Hfa: 17 Anmärkningar till Ernesti Rhetorica, gjorde i Prof. Porthans privata collegie, höste termin 1782 och början af wårtermin, 1. delen 1782–1783.

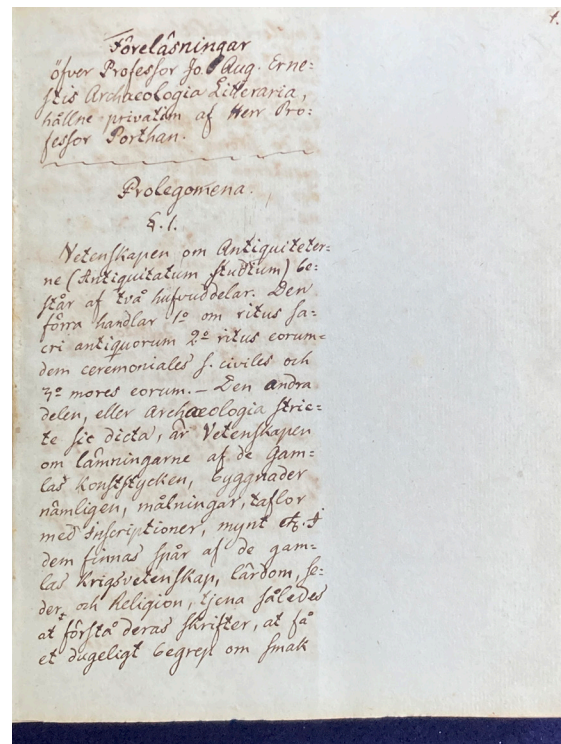
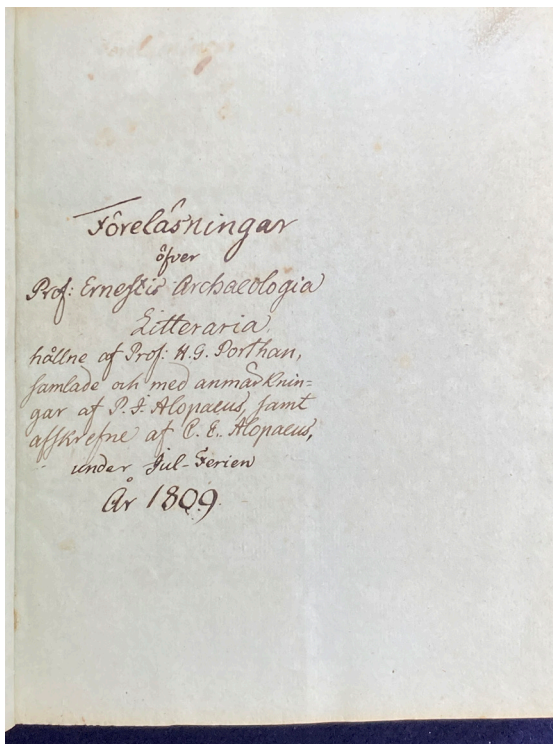
Muistiinpanot ovat julkaisemattomia versioita luennoista. Eri käsikirjoitukseen perustuvat luentomuistiinpanot koskien Ernestin *Initia Rhetorica* -teosta on julkaistu Porthanin *Opera omnian* osassa IV.

Kansallisarkiston Turun kokoelma

Adolf Lindmanin arkisto

Hfa:19

Föreläsningar öfver Prof. Ernestis Archeologia Litteraria hållne af Prof. H. G. Porthan 1809–1810.

C. E. Alopaeuksen laatimat antiikintutkimuksen muistiinpanot H. G. Porthanin yksityisluennoilta Ernestin *Archeologia Litteraria* -teoksesta vuodelta 1809. Sisäkannessa merkintä ”Carl Elias Alopaeus 1810”. 144 sivua. Kieli: ruotsi. Samassa niteessä G. Bonsdorffin zoologian muistiinpanot vuodelta 1810. Luennot todennäköisesti yksityisluentoja, lopussa merkintä ”Porvoo 1810”. 101 sivua. Kieli: ruotsi.

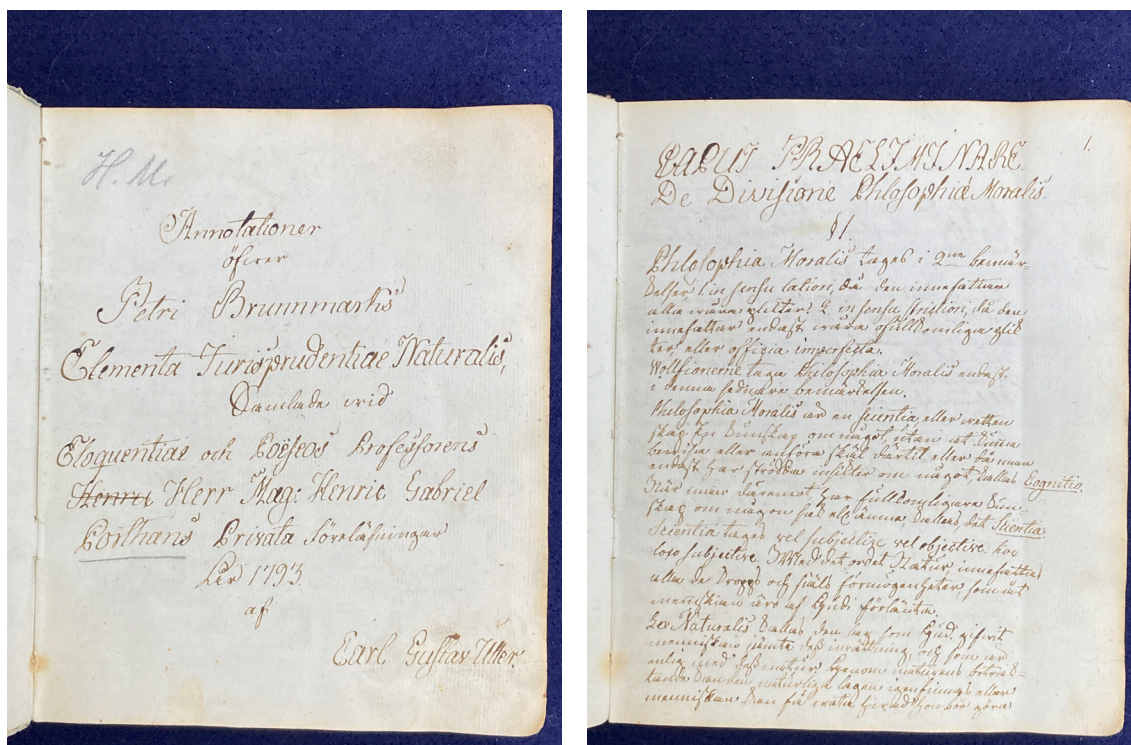
Muistiinpanot ovat julkaisemattomia versioita luennoista. Eri käsikirjoitukseen perustuvat luentomuistiinpanot koskien Ernestin *Archeologia Litteraria* -teosta on julkaistu Porthanin *Opera omnian* osassa III.

Kansallisarkiston Turun kokoelma

Adolf Lindmanin arkisto

Hfa:20

Annotationer öfwer Petri Brunnmarks Elementa Jurisprudentiae Naturalis, Samlade wid Eloquentiae och Poëseos Professorens Herr Porthans Privata Föreläsningar 1793.

C. G. Utterin laatimat H. G. Porthanin luentojen muistiinpanot vuodelta 1793 koskien Petrus Brunnmarkin luonnonoikeutta käsittelevää teosta *Elementa jurisprudentiae naturalis* (1778). 164 s. Kieli: latina, ruotsi. Niteen lopussa Rauman kirkkoherrojen kronologia 1564–1834.

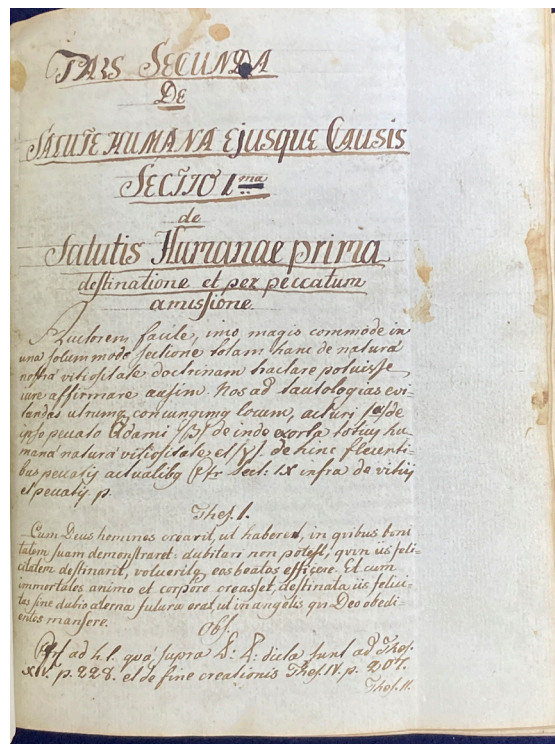
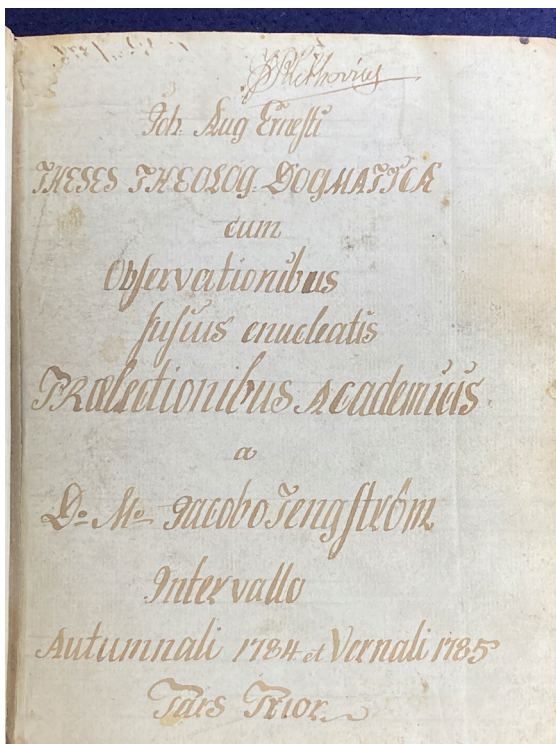
Eri käsikirjoitukseen perustuvat muistiinpanot Porthanin luennoista koskien Brunnmarkin *Elementa jurisprudentiae naturalis* -teosta on julkaistu Porthanin *Opera omnia* osassa II.

Kansallisarkiston Turun kokoelma

Adolf Lindmanin arkisto

Hfa:22

Joh. Aug. Ernesti Theses Theolog. Dogmatica cum observationibus Jusius enucleatis Praelectionibus Academicis a D. M. Jacobo Tengström Intervallo Autumnali 1784 et Vernali 1785.

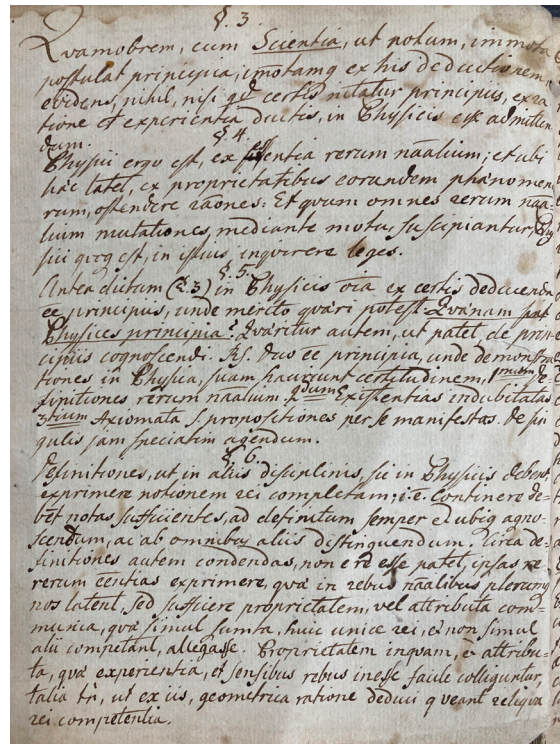
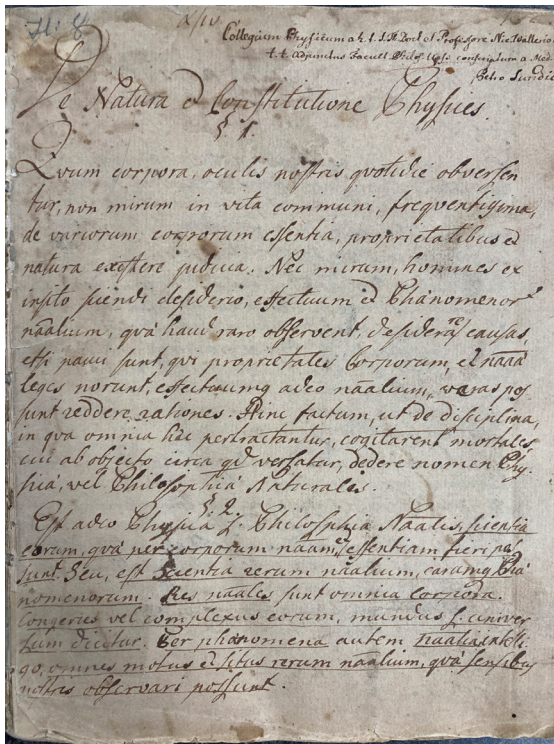
J. Tengströmin teologian luentojen muistiinpanoja. Sisäkannen merkinnän mukaan huutokaupattu 1826. Ensimmäinen osa käsittelee J. A. Ernestin teologista tuotantoa. Kieli: latina. 275 sivua. Samassa niteessä toisten luentojen muistiinpanot otsikolla "Salute Humana Ejusque Causis Secto prima de Salutis Humanae prima". 293 sivua. Kieli: latina.

Kansallisarkiston Turun kokoelma

Adolf Lindmanin arkisto

Hfa:23

De Natura & Constitutione Physices. Collegium Physicum. Th. Doct. et Professore Nic. Wallerio habit t.t. adjunctus Facult Philos. Ups. conscriptum a Med. Doctor Petro Sundio (s. 2–153), Reseptejä (s. 154–175, 317–322, 325), Hartmans Läkare bok företalet (s. 167), Några Medicinalia af Doct. Bergii Föreläsningar i Stockholm 1763... Lectionerna äro rättade efter Car. Linnæi "Materia Medica" edit. 1749 (s. 176–270), Utdrag af Oeconomia Professoren Hr Pehr Kalms Föreläsning uti Trägårds-Skjötslen (s. 289–317), Hyötykasveista (s. 322–323), J. G. Walleriuksen kemian teoksen esittely 1767 (s. 324–325), Apothekare, Chemicorum och Medicorum Signa och Tecken (s. 326–328), Tecken och Jämförelse emellan Den Medicinalske eller Apothekare wigter (s. 331), Kirjallisuusluettelo lehdestä "Inrikes tidningar" nr. 71, 1775 (s. 329–330).

Kokoelmanide, jossa on muun muassa N. Walleriuksen luonnontieteen luentojen muistiinpanoja (s. 2–153) ja P. Kalmin kasvitieteen luentojen muistiinpanoja (s. 289–317).
Kieli: latina, ruotsi.

Lähteet

Tietokannat ja luettelot

”Gezelius, Johannes d.y.” (JK:1:13), *Databasen Manusam*, *Manusam*-tietokanta, Åbo Akademis bibliotek, trip.abo.fi/aadb/manusam/welcome.htm (luettu 17.10.2024).

Astia – Kansallisarkiston asiointipalvelu, Kansallisarkisto, astia.narc.fi (luettu 4.2.2025).

Laakso, Veikko, *Turun yliopiston kirjaston käsikirjoituskokoelman luettelo*, Turun yliopiston Suomen historian laitos, Monistesarja A, Käsikirjoja VI, Turku, 1972.

”Melartin, Erik Gabriel” (Rix A27:5), *Databasen Manusam*, *Manusam*-tietokanta, Åbo Akademis bibliotek, trip.abo.fi/aadb/manusam/welcome.htm (luettu 4.2.2025).

Turun kaupunginkirjasto (Turku), Turun kaupunginkirjaston vanha kokoelma, vanhakokoelma.kirjastot.fi (luettu 4.2.2025).

Åbo Akademis bibliotek (Turku), *Akademiska föreläsningar Ser.A*, [1997].

Åbo Akademis bibliotek (Turku), *Förteckning af Schultén*.

Åbo Akademis bibliotek (Turku), *Släktföreningen af Hällströms arkiv*, 2005.

Tieteelliset artikkelit ja julkaisut

Henrici Gabrielis Porthan Opera Omnia I–XIII, Porthan-Seura, Turku, 1939–2007.

Kinnari, Inkeri, *Hyödyllisiä ja mielekkäitä oppeja kotiin vietäväksi. H. G. Porthanin väitösteesit ja akateeminen kasvatus*, *Annales Universitatis Turkuensis*, sarja C, *Scripta lingua Fennica edita*, osa 354, Turun yliopisto, Turku, 2012, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5212-0>.

Peikola, Matti & Mari-Liisa Varila, ”Vanhan kokoelman käsikirjoitukset”, *Kirjoista kokoelmaksi. Kansansivistystä ja kansainvälisyyttä Turun kaupunginkirjastossa 1800–1900-luvuilla*, toim. Leila Koivunen, Janne Tunturi & Kaisa Hypén, Avain, Helsinki, 2015, 133–160.

Peikola, Matti & Mari-Liisa Varila, ”Turun kaupunginkirjaston Israel Escholinille kuulunut kokoomakäsikirjoitus esimerkkinä tekstien välittymisestä 1700-luvun alussa”, *AURAICA. Scripta a Societate Porthan edita* 8 (2017), 9–48, <https://journal.fi/aur/article/view/68992> (luettu 17.10.2024).